

STRATEGIJE NEULJUDNOSTI HRVATSKIH POLITIČARA: UVREDLJIV I AGRESIVAN GOVOR

Goreta, Marija

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:172:508708>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-29**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of humanities and social sciences](#)

**SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET**

**STRATEGIJE NEULJUDNOSTI HRVATSKIH POLITIČARA:
UVREDLJIV I AGRESIVAN GOVOR**

DIPLOMSKI RAD

MARIJA GORETA

Split, 2024.

Odsjek za hrvatski jezik i književnost
Hrvatski jezik i književnost / Pedagogija

DIPLOMSKI RAD

**STRATEGIJE NEULJUDNOSTI HRVATSKIH POLITIČARA:
UVREDLJIV I AGRESIVAN GOVOR**

Mentorica:

izv. prof. dr. sc. Jagoda Granić

Studentica:

Marija Goreta

Split, 2024.

Sadržaj

1. UVOD	1
2. RETORIKA	3
3. JAVNI DISKURS	5
4. POLITIČKI DISKURS	7
4.1. Akteri komunikacijskog kanala	9
4.2. Izborni etički kodeks	10
4.3. Sarkazam u političkom diskursu	11
4.4. Metafora i metonimija u političkom diskursu	12
4.5. Dihotomija Mi – Oni	14
4.6. Uloga medija u političkom diskursu	15
5. KRITIČKA LINGVISTIKA I KRITIČKA ANALIZA DISKURSA	16
6. NEULJUDNOST	18
6.1. Agresija u jeziku	19
6.2. Govor mržnje	20
7. STRATEGIJE NEULJUDNOSTI HRVATSKIH POLITIČARA: UVREDLJIV I AGRESIVAN GOVOR	23
7.1. Uvrede	24
7.2. Omalovažavanje	27
7.3. Laži i insinuacije	29
7.4. Seksizam	31
7.5. Vulgarizmi i psovke	33
8. "IGROKAZI" HRVATSKIH POLITIČARA: KOMENTARI GRAĐANA	36
8.1. Retorika Zorana Milanovića: stavovi građana	36
8.2. Komunikacija Andreja Plenkovića i Zorana Milanovića: stavovi građana	39
9. ZAKLJUČAK	41
<i>Sažetak</i>	43
<i>Summary</i>	44
<i>Literatura</i>	45

1. UVOD

Neprimjereni izrazi dio su komunikacijske svakodnevice i inherentni su privatnom diskursu. Međutim, sve su prisutniji i u raznim oblicima javnog diskursa. Posljednjih se nekoliko godina mnogo govori i piše o neprimjerenosti komunikaciji hrvatskih političara. Iako su neprimjereni izrazi u hrvatskom političkom diskursu prisutni od prvog saziva Hrvatskog sabora, zbog medija i bržeg prenošenja informacija javnost svakodnevno svjedoči neuljudnosti i agresivnim izjavama političara u kojima iznose razne uvrede zbog nečijeg fizičkog izgleda, intelekta, psihološkog i zdravstvenog stanja. Iznošenje raznih insinucija o političkim suparnicima i/ili njihovim obiteljima, zadiranje u privatnost, ismijavanje i izrugivanje postali su uobičajeni u hrvatskom političkom diskursu. Time se na najružniji način brišu granice između privatnog i javnog prostora, a neuljudnost zauzima važno mjesto u političkim govorima, s ciljem da se kod primatelja razviju razni negativni osjećaji prema adresatu, a istovremeno i pozitivni prema pošiljatelju poruke s kojim (ne) dijele ideološke ili etičke stavove.

Culpeper i sur. (2003) pojam *neuljudnost* definiraju kao strategije napada na primatelja poruke koje rezultiraju disharmonijom između pošiljatelja i primatelja poruke, neovisno o kojem se diskursu radi – bio on politički, medijski ili neki drugi. U konačnici, neuljudnost i govor mržnje – premda se manifestiraju na različite načine, ovisno o komunikacijskom kontekstu i svim drugim segmentima komunikacijskog lanca – uvijek i svugdje imaju, najblaže rečeno, negativnu konotaciju i idu u smjeru otežavanja ili prekida komunikacije, "prijete novom 'pandemijom' u današnjem društvu" (Granić 2021: 16).

S obzirom na to da će u ovom radu biti riječi o javnom govoru, o političkom diskursu s fokusom na strategije neuljudnosti hrvatskih političara, odnosno na njihov agresivan i uvredljiv govor, potrebno ga je sagledati s različitih aspekata. I retorika, i kritička lingvistika i, dakako, kritička analiza diskursa dat će svoj doprinos u razumijevanju i analizi političkog diskursa i strategija neuljudnosti koje se "prepoznaju u konverzacijskim implikaturama kojima umnogome zagađuju prostor javne komunikacije" (Granić 2021: 15), ne osvrćući se na tzv. "kolateralne žrtve" – širi auditorij koji nitko ne pita želi li svjedočiti takvoj nepriličnoj komunikaciji. *Argumentum ad hominem*, uvrede, laži i opsceni izrazi postaju glavna obilježja takve komunikacije, a sve samo da bi se diskreditirala druga strana. Dakle, ne biraju se sredstva da bi se postigao zadani cilj i ni u jednom trenutku nitko ne razmišlja o ciceronovskoj čestitosti,

samo je važno pobijediti suparnika. Kolika će biti cijena takvog (ne)ponašanja i kako će na to reagirati šira javnost – to nije ničija glavna preokupacija. U suprotnom, ne bi izabrali takve strategije nego bi neistomišljenike pokušali uvjeriti svim dopuštenim alatima – argumentima, dokazima, činjenicama, primjerima, stručnim analizama i pozivanjem na autoritete, i sve to na uljudan način kojim će iskazati poštovanje prema sugovorniku i prema publici koja sve to sluša i/ili gleda ili čita.

U radu će se nastojati objasniti kontekst i ciljevi političara s obzirom na odabrane strategije kojima oni žele djelovati na emocije primatelja poruke. Na kraju će se predstaviti i stavovi građana o retorici Zorana Milanovića te stavovi o političkoj komunikaciji Andreja Plenkovića i Zorana Milanovića, a koji su prikupljeni na internetskim platformama (*Facebook* i *YouTube*).

2. RETORIKA

Gdje god se govori javno, govori se retorski. Takav se govor mjeri drugačijim mjerilom nego onaj privatni. U njemu je povećana društvena odgovornost izgovorene riječi u istinitosti i djelotvornosti, u društvenoj korisnosti i opravdanosti, u toleranciji i etici, u esteticima i govorno-jezičnoj ispravnosti te kulturi uopće. (Škarić 2000: 9)

S obzirom na to da je svaki politički govor javni govor kojim političari nastoje uvjeriti primatelje, odnosno javnost, u svoje ideje i stavove, takav govor ima sva obilježja retoričkog govora. Aristotel retoriku definira kao "sposobnost uočavanja bitnog i primarnog svojstva kojim se može uvjeriti, a koje svojstvo krije u sebi svaki predmet ili pojava" (Škarić 2000: 9). Babić (2018), pak, retoriku definira kao umijeće upečatljivog usmenog ili pisanog izražavanja. Kad se govori o političkog retorici, Aristotel (1989: 14) navodi sljedeće: "U političkom se govorništvu ili na nešto podstiče ili od nečega odvraća, jer uvijek jedno ili drugo čine oni što privatna lica savjetuju na njihovo osobno dobro, kao i oni što narod savjetuju na opće dobro." Kišiček (2021: 86) smatra da je retorika "umijeće balansiranja vrste i intenziteta emotivnosti, mjesta i vremena primjerenog za izražavanje emocija, odluke kada treba biti odlučan i hladan, a kada suosjećajan i emotivan". Također navodi kako elokventan govornik stvara dojam stručnosti, čak i kad je nema. Za Platona je ta "površna mudrost" predstavljala najveći problem retorike zato što ju je smatrao vještinom manipulacije kojom se obmanjuje javnost (*ibid.*). Iako se koncept dobrog govornika može raščlaniti na elemente (izvedba, sadržaj, glas, izgovor, stav, argumentacija, mimika, govorna elegancija), važno je promatrati govornika kao cjelinu, odnosno svi retorički elementi moraju biti usuglašeni (*ibid.*).

Babić (2018) navodi da je antika kolijevka retorike, gdje je predstavljala umijeće lijepog govora, a svrha joj je bila oblikovanje metoda za stvaranje tekstova ili govora. U vrijeme sofista retorika doživljava procvat te se fokus stavlja na izgovorenu riječ, a smatra se da je Gorgija uveo stilske figure u govorništvu (*ibid.*). Retorika se s vremenom mijenjala te su uvedena suvremena pravila, pa stoga i govorimo o suvremenoj retorici, ali temelji retorike ostali su nepromijenjeni (Španjol Marković 2008).

Kišiček (2021) navodi tri načina uvjeravanja, o kojima je govorio i Aristotel: uvjeravanje argumentima i sadržajem govora (*logos*), uvjeravanje djelovanjem na emocije publike (*patos*) i uvjeravanje vjerodostojnošću i kredibilitetom (*etos*), koje dominira u političkom diskursu. Meyer (2003: 160 prema Lalić 2013) ističe da "politička retorika živi od

toga da govornik iz svoje vlastite vjerodostojnosti, koja proizlazi iz prethodne javne prakse, zna i svoj govor učiniti vjerodostojnim i važnim". *Etos*, odnosno kredibilitet političara ponekad je važniji od samih argumenata, stoga kad je on narušen, ljudi gube vjeru u političare (Kišiček 2021).

Retorički stil, kako navodi Kišiček (2018), treba biti prilagodljiv situaciji, publici i vrsti govora. Odnosi se na odabir riječi, korištenje digresije i odabir retoričkih figura. Dobar govornički stil podrazumijeva preciznost i nedvosmislen odabir riječi, jezičnu i gramatičku ispravnost, primjerenost te figurativnost (*ibid.*). Figurativnošću se djeluje na *patos* govornika, to jest na njihove emocije, ali i pojačava snaga argumenata, odnosno *logos* (Kišiček 2021).

3. JAVNI DISKURS

Zbog vrlo tanke i fluidne granice između privatne i javne sfere života teško je definirati javni diskurs. Badurina (2004) navodi kako javnost i privatnost nisu apsolutne kategorije te je zbog toga nemoguće jasno razlučiti što je javno, a što je privatno. Ipak, privatnu sferu definira kao onu koja se "ostvaruje u najužem obiteljskom krugu kada su i društvene uloge određene isključivo obiteljskim odnosima". Javna sfera je, pak, ona koju članovi obitelji preuzimaju kad postaju članovi zajednice s kojom stvaraju kompleksne odnose. Potrebno je razlikovati i uloge koje preuzimaju pojedini članovi u javnoj sferi. Tako osoba u javnoj sferi može nastupati kao učenik ili student na ispitu, građanin koji sudjeluje na nekom javnom skupu ili se uključuje u neku radijsku ili televizijsku emisiju, kao političar koji sudjeluje na političkom skupu i slično. Ovisno o situaciji u kojoj se nalazi, osoba će izabrati određeni jezični iskaz. Isto tako, tijekom govora u javnom prostoru, u jezičnom iskazu osobe moguće je prepoznati i dijelove govornikove osobnosti, ponajprije njegov lokalni ili regionalni idiom, nacionalnu, kulturnu, vjersku i ideološku pripadnost (Badurina 2004:153-154).

Jezik i komunikacija glavni su posrednici kojima se svaka osoba "ostvaruje i potvrđuje" kao društveno biće. Budući da se koristi kao sredstvo komunikacije s ostalim članovima zajednice te se tako stvaraju društvene veze, u samom se jeziku mogu prepoznati elementi javnosti. Badurina navodi da je jezik dio "najraznolikijih društvenih djelatnosti" te u tome "leže razlozi mnogolikih jezičnih izraza što ih spremno objedinjujemo kompleksnim pojmom javni diskurs" (*ibid.*). Milorad Pupovac (1990: 107) javnost definira kao "međuprostor između pojedinaca i društvenih grupa, interakcija kojih čini društvo, i organizacija tog društva u obliku države". Također naglašava da javnost označava prostor sukobljavanja države i društva u kojem se odvija društvena interakcija.

Jezična norma predstavlja upotrebu jezičnih jedinica u govoru, komunikacijske norme odnose se na upotrebu ispravnog idioma u danom komunikacijskom kontekstu, a pragmatičkim normama odabiru se najučinkovitije strategije u komunikacijskim činovima s obzirom na kontekst u kojem se sam čin odvija (Udier 2007). Jezik javne komunikacije ima najviše utjecaja na javnost upravo zaslugom medija koji mogu doprijeti do velikog broja ljudi, a u njima se javljaju i razni diskursi javne komunikacije.

Dubravko Škiljan (2000) navodi kako je medijski diskurs jako mješovit a ta mješovitost uvjetovana je činjenicom da su mediji samo "posrednici koji poruke nastale u drugim domenama javne komunikacije (a posebno u političkoj domeni) distribuiraju širokom krugu primalaca, prilagođavajući ih istovremeno i na planu jezičnog izraza i na planu jezičnog sadržaja jezičnim i komunikacijskim kompetencijama tih primalaca" (Škiljan 2000: 79). Upravo se u javnoj komunikaciji, u medijskom diskursu, očituje specifičnost takve vrste komunikacije.

S obzirom na to da je javna komunikacija "društveno određena", ona će više ovisiti o "statusu i ulozi sudionika", a manje o samoj poruci koja se prenosi (Badurina 2004: 155). To znači da će javnost prihvaćati važnost ili istinitost poruke ovisno o govornikovu društvenom statusu i percepciji javnosti – je li taj govornik vjerodostojan ili nije.

Osim lingvistike, diskurs zanima i druge znanosti, među ostalim i sociologiju i filozofiju. Njihov je glavni cilj diskurs povezati s pojmom moći. Francuski sociolog Bourdieu (1992) povezuje važnost društvenog statusa govornika s razinom utjecaja koji će imati na slušatelje, odnosno govornikovo mjesto u društvenoj hijerarhiji pridaje moć njegovim riječima. To je kritika engleskog filozofa Johna Austina koji, s druge strane, tvrdi kako se uzrok djelotvornosti diskursa nalazi u samom diskursu. Bourdieu (1992: 91) ističe kako se moć jezika ne može razumjeti s lingvističke pozicije jer u jeziku samom nema ništa "moćno" (takav epitet ne nosi nijedna jezična kategorija), već jezik "svoj autoritet dobiva izvana".

No zato možemo govoriti o autoritetu govornika, i to upravo u političkom diskursu. To je od posebnog značaja kad dolazi od političara koji su na izborima dobili određenu poziciju moći. Moć u govorima spominje i Zarefsky (2015), kao i svoje viđenje argumentacije u političkim govorima. Smatra kako je "političkoj argumentaciji cilj stjecanje i korištenje moći, kolektivno odlučivanje za opće dobro, poticanje pojedinca da sudjeluje u ostvarivanju zajedničkih ciljeva i uvjeravanje pojedinca da glasa za promjene" (Zarefsky 2015: 159).

4. POLITIČKI DISKURS

Politički diskurs oblik je javnog diskursa koji ima određenu političku svrhu – problematizirati neku aktualnu društvenu temu i uvjeriti druge u svoje dobro postupanje i rješavanje nekog problema od zajedničkog interesa. U toj vrsti diskursa govornik ima jasnu i čvrstu ulogu, a često koristi razne metode kako bi manipulirao slušateljima ili ih uvjerio u nužnost i točnost onoga o čemu govori. Wilson (2003 prema Podboj 2011) navodi kako pojam *politički diskurs* nudi dvije mogućnosti tumačenja: prvi se odnosi na diskurs koji je sam po sebi politički, primjerice, govor političara ili politička debata, dok drugi podrazumijeva analizu političkog diskursa bez eksplicitne referencije na politički sadržaj ili kontekst. Politički diskurs i njegova obilježja kontroliraju jedna ili više ideologija i socijalni stavovi, a politički je diskurs, za razliku od ostalih, očigledno ideološki (van Dijk 2003 prema Vuković 2014). Nadalje, van Dijk (2003 prema Vuković 2014) navodi kako je, s obzirom na to da je politički diskurs ideološki uvjetovan, od presudne važnosti proučavanje jezika i njegove uloge u tom procesu, odnosno proučavanje relevantnih lingvističkih struktura.

Mehanizmi jezične manipulacije u političkom govoru mogu se ostvariti na više diskursnih razina – na semantičkoj, pragmatičkoj, kontekstualnoj i drugima, a može se postići i neverbalnim znakovima poput gesta i izraza lica (van Dijk 2003 prema Vuković 2014). "Za manipulaciju jezikom govorniku ne treba nikakva kompetencija, jer manipulirati mnogu svi ako to iz nekog razloga žele ili su na to možda primorani. I ovdje je prisutna jezična 'kreativnost', ali s drugim, negativnim predznakom" (Granić 2011: 161).

S obzirom na dva aspekta proučavanja političkog diskursa, potrebno je postići ravnotežu između političke i jezične analize. U kritičkoj analizi diskursa polazi se od pretpostavke da je sav diskurs politički jer ga se može promatrati iz političkih perspektiva koje su u samoj njezinoj naravi, kao što su moć, konflikt, kontrola ili dominacija (Podboj 2011).

Sa stajališta retoričke i argumentacijske analize političkog diskursa, politički su govori retoričarima zanimljiv korpus jer podrazumijevaju uvjeravanje *etosom*, *patosom* i *logosom* (Zarefsky 2008 prema Mašić i Kišiček 2015). Uz to, govornici u političkom diskursu koriste razne postupke i retoričke taktike kojima mogu što bolje doprijeti do slušatelja. Veza s *etosom* odnosi se na primjereno raspoloženje govornika u odnosu na slušatelje, a veza s *patosom* veže se uz raspoloženje za prihvaćanje novih ideja koje se temelji na argumentaciji. Vidljivo je da

politička argumentacija ovisi o kontekstu, a baš kontekst uključuje *etos*, *patos* i *logos* (Tindale 1999 prema Mašić i Kišiček 2015).

Kao što je već spomenuto, političari se u svojim nastupima, odnosno govorima, služe različitim postupcima i pažljivo odabiru riječi kako bi mogli manipulirati slušateljima. U diskurzivnom kontekstu manipulacija podrazumijeva uobičajene oblike i formate ideološkog diskursa kao što su isticanje dobrih strana svoje stranke ili isticanje loših strana suprotnih stranaka (Podboj 2011). Cilj manipulacije u političkom diskursu vrlo je kompleksan zato što političari pomoću pomno odabranih jezičnih formulacija mogu sakriti ono negativno pa slušatelj teže uočava lošu situaciju u kojoj se nalazi (Wilson 2003 prema Podboj 2011). Iako je ponekad vrlo teško odrediti granicu između uvjeravanja i manipulacije u političkom diskursu, mogu se razlikovati prema kriteriju položaja primatelja poruke. Kad je posrijedi uvjeravanje, sugovornici su slobodni vjerovati onako kako žele, dok u manipulaciji slušatelji, odnosno sugovornici, imaju pasivniju ulogu. Iako različiti, uvjeravanje i manipulacija ovise o kontekstu. Jedan dio slušatelja može biti izmanipuliran nekom porukom koju odašilje govornik, u ovom slučaju političar ili političarka, dok drugi slušatelji ne moraju biti u takvoj situaciji. Osim toga, isti primatelji mogu biti manje ili više podložni manipulaciji u različitim okolnostima (van Dijk 2006 prema Podboj 2011).

Politički je govor jedan od glavnih načina političkog djelovanja i temeljni instrument političkog komuniciranja (Benić 2009; Tomić 2012 prema Gvozdenović 2016). Kao ciljeve političkog govora Inić (1984 prema Gvozdenović 2016) ističe činjenje stvarnosti podnošljivijom, razvijanje osjećaja prihvaćenosti društvenog poretka, ideologiziranje najvećeg broja ljudi, zadovoljavanje određenih interesa i održavanje relativne nesigurnosti građana. Bogdanović (2014 prema Gvozdenović 2016) smatra svaki govor u politici ekspresivnim vidom izražavanja postojećeg kao najboljeg. Politički govori u demokratskim društvima prenose se svima, a ne samo određenim društvenim grupama i skupinama. Stoga politička komunikacija mora ispunjavati sljedeće funkcije: uspostavljanje kontakta političara i većine birača, smanjenje razdora između društvenih grupa, pokazivanje uključenosti svih društvenih grupa i identificiranje birača s političarom (Tomić 2020: 11). Najopsežnija i najsloženija karakterizacija političkog diskursa ne ovisi isključivo o značajkama diskursa, već je potrebno i kontekstualno definirati koncepte *akter*, *okolina*, *spoznaja pojedinih aktera* i sl. (van Dijk 1997 prema Balunović 2018). Što se tiče tema političkog diskursa, one ne moraju nužno biti vezane uz politiku, ali su primarno uvjetovane kontekstom, pa su aktualne i brojne teme iz drugih društvenih područja (*ibid.*).

Jezik političara – s obzirom na njegovu upotrebu u javnom prostoru, u različitim medijima i društvenim institucijama i na raznim društvenim događanjima – trebao bi biti u skladu sa standardnojezičnom normom, a izraze koji se inače koriste u svakodnevnoj komunikaciji, u razgovornom jeziku, trebalo bi izbjegavati. Međutim, svjedoci smo snižavanja stila javne komunikacije, time i političkog diskursa u kojem političari upotrebljavaju žargonske i dijalektalne izraze koji su karakteristika privatne komunikacije (Borčić 2017). Instrumenti političke komunikacije odnose se na sadržaje, forme i metode koje političarima stoje na raspolaganju u samoj komunikaciji, a može ih se definirati i kao "specifična sredstva političkog komuniciranja kojima se koriste politički i medijski akteri" (Tomić 2020: 89). Navedena interakcija može biti i oblik političke komunikacije, a tako je definira i Pupovac (1990: 27-28), ističući da je "moguća jedino uz raspoloživo jezično znanje unutar područja političkog djelovanja između dvoje ili više sudionika te da joj je krajnja svrha sporazumijevanje o političkom djelovanju članova komunikacijske zajednice".

Da bi se članovi neke zajednice sporazumjeli, važno je ispuniti tri preduvjeta: jezik (sociolekt), komunikacijsku otvorenost i regulatorne mehanizme komunikacije (*ibid.*). Jezik politike treba biti "prepoznatljiv, razumljiv i prihvatljiv svim sudionicima političke komunikacije, i to ne samo zbog njih samih već zbog funkcioniranja zajednice kao cjeline" (Pupovac 1990: 29). Kao i Pupovac (1990), Škiljan (2000) tvrdi da politički diskurs posjeduje obilježja profesionalno određenog sociolekta te da nije predviđen isključivo za prenošenje političkih poruka nego i za iskazivanje pripadnosti "političkim" zajednicama i njihovu razlikovanju u odnosu na ostale društvene grupe.

4.1. Akteri komunikacijskog kanala

Glavni su akteri promatranog komunikacijskog kanala pošiljatelj, primatelj i adresat (Kaminska-Szmaj 2007 prema Vidović Bolt 2013). *Pošiljatelj* je odašiljatelj informacije i svoju izjavu "podređuje persuzijskoj funkciji" (*ibid.*), odnosno oblikuje je na način kojim može postići perlokucijski učinak u vidu negativnog odnosa primatelja prema adresatu. Pošiljatelj je pripadnik vladajuće stranke pa svojim istupima želi učvrstiti postojeću poziciju ili je član oporbene stranke i želi doći na vlast.

Primatelj je pojedinac ili cjelokupna javnost koju se potiče da povjeruje u istinitost pošiljateljevih poruka. Sve poruke mogu biti upućene izravno, primjerice, na javnim skupovima, u televizijskim i radijskim predizbornim emisijama, na internetskim platformama, na različitim društvenim mrežama ili posredno, u novinarskim izvještajima, komentarima i kolumnama.

Adresat je u, promatranom kontekstu, suprotna strana, politička stranka ili koalicija koju se želi svrgnuti s vlasti (ako je riječ o vladajućoj stranci) ili pak ona politička grupacija koju se želi onemogućiti u zauzimanju vodeće pozicije (ako je u pitanju opozicija). Adresat je neizbježno objekt pejorativnih komentara i invektiva.

Izjava je poruka koju pošiljatelj odašilje tijekom kampanje u javnim nastupima koji mogu biti dogovoreni, pripremljeni, spontani, usmene naravi, ali se, s obzirom na razvoj medija, uzimaju u obzir i različite pisane izjave na društvenim mrežama. Primatelj može sam iščitavati poruke pošiljatelja koji ga pokušava pridobiti na svoju stranu ili ga pak i poduprijeti u njegovim stavovima i uvjerenjima da je upravo on taj kojem je potrebno iskazati povjerenje (*ibid.*).

4.2. Izborni etički kodeks

Izorno etičko povjerenstvo donijelo je, na sjednici u travnju 2014. godine, Izborni etički kodeks¹ koji se temelji na vrijednostima kao što su pravednost, istinitost, poštovanje, snošljivost i kultura dijaloga. Zabranjeno je pozivanje na nasilje, širenje nacionalne, vjerske ili rasne netrpeljivosti i poticanje neravnopravnosti spolova. Sukladno ponašanju sudionika u izborima, etici je protivno podcjenjivanje hrvatskog sustava slobodnih izbora ili ometanje i sprečavanje potpunog i slobodnog izražavanja volje birača. Osim toga, etici je također protivno širenje bilo kakve zlonamjerne ili neutemeljene optužbe protiv bilo kojeg kandidata, a kojoj je svrha izazivanje sumnje u javnosti o kandidatovoj lojalnosti ili rodoljublju; iznošenje laži i insinucija o političkim suparnicima, isticanje fizičkih, psihičkih i drugih osobina suparnika radi njihova omalovažavanja; iznošenje laži i insinucija o privatnom životu suparnika na izborima i članova njihovih obitelji; vrijeđanje i omalovažavanje pripadnika nacionalnih

¹ https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2014_04_46_870.html

manjina i svih drugih manjinskih zajednica; upotreba osobnih podataka pribavljenih na nezakonit način, kao i onih koji su zakonito prikupljeni od organizacija i službi, ali za drugu svrhu.

S obzirom na sve navedeno u Kodeksu, nema nikakvih dvojbi u kvalifikaciji određenih postupanja u javnom prostoru iz kojih je razvidno pridonose li ili ne pridonose očuvanju političke demokracije kojom upravlja vladavina prava i zalažu li se za načelo tolerancije.

4.3. Sarkazam u političkom diskursu

Hrvatska enciklopedija sarkazam definira kao "zlobnu, pakosnu porugu, jetku ironiju"². Kashikar i Ramteke (2019 prema Wehail i Iqaab 2023) smatraju da se sarkazam tradicionalno odnosi na ideju suprotnosti, odnosno da je misao suprotna onome što je izgovoreno. Nilsen i Nilsen (2018: 304 prema Wehail i Iqaab 2023) sarkazam opisuju kao vrstu ismijavanja ili ruganja, koje je često okrutno.

Baragona i Rambo (2018 prema Wehail i Iqaab 2023) navode četiri točke koje opisuju prirodu sarkazma:

1. govornik misli suprotno od onoga što je izrečeno >>> sarkastične izjave prenose metaporuku
2. podrazumijeva se da je pravo značenje izjave podrugljivo
3. mora postojati nepodudarnost između riječi i poruke
4. kontekst može pojačati percepciju sarkazma.

Wehail i Iqaab (2023) navode pet društvenih funkcija sarkazma. To su: 1. društvena kontrola, 2. izjava odanosti, 3. uspostavljanje socijalne distance, 4. "ispušni ventil" za frustracije i 5. duhovita agresija. Društvena kontrola podrazumijeva da se sarkazam koristi u interakcijama ljudi koji pripadaju različitim društvenim grupama. Izjava odanosti u sebi sadrži samoorijentirani sarkazam, odnosno govornik postaje meta vlastite sarkastične izjave, čime implicira podržavanje određene grupe i slaže se s utvrđenim normama ponašanja. Uspostavljanje socijalne distance podrazumijeva sarkazam kojim se želi istaknuti (ne)povezanost s onima koji nisu članovi određene grupe. Sarkazam funkcionira kao "ispušni

² <https://www.enciklopedija.hr/clanak/sarkazam>

ventil" za frustracije kad se njime izražava reakcija na okolnosti koje krše zajedničke (kolektivne) konvencionalne norme. Na kraju, duhovita agresija uključuje humorističnu sarkastičnu izjavu da bi se ublažila "agresija" u iskazu govornika (*ibid.*).

Tabacaru (2019 prema Wehail i Iqaab 2023) klasificira jezične mehanizme koji se koriste za kreiranje sarkastičnog značenja, a to su: antiteza, ponavljajući izrazi, metonimija, metafora, skretanje pozornosti i retorička pitanja.

4.4. Metafora i metonimija u političkom diskursu

Prema Lakoffu i Johnsonu (2003), metafora je ponajprije kognitivan fenomen koji se zatim manifestira u jeziku a funkcionira na način da se služimo izvornom domenom (bližom neposrednom tjelesnom, društvenom i kulturnom iskustvu) kako bismo konceptualizirali i prikazali onu apstraktniju. Chilton i Lakoff (1995) navode da tijekom odrastanja neprimjetno usvajamo metafore poput općih činjenica i metaforom smatraju pojmove koji značajnim dijelom predstavljaju našu stvarnost. U stvarnosti su, kao i u političkom diskursu, uobičajene podjele na Nas i Njih, na "dobre" i "loše". Podjele su to na temelju kojih se stvaraju određeni stavovi o političkim stranama, u tom procesu metafore predstavljaju optimalno sredstvo za naglašavanje političkih podjela.

Prema Charteris-Blacku (2011), moć metafore proizlazi iz toga što, služeći se njome, političari mogu argumentirati svoja stajališta primjenjujući već poznate i uvriježene izraze prilikom uvođenja novih političkih tema, čime ujedno dokazuju svoju ozbiljnost i odgovornost u načinu ophođenja s biračkim tijelom. Marot Kiš i Palašić (2012 prema Nardelli Debač 2023) metaforu u političkom diskursu opisuju kao ekonomičan način izražavanja političara kako bi zvučali što uvjerljivije i pridobili potporu javnosti. Političari se njima služe kako bi "popunili prazna mjesta, odnosno kao unaprijed pripremljene sintagme iskoristive s različitim namjenama: prikriivanje nepripremljenosti govornika, nespripremnost za elaboriranje određene teme, neupućenost u temu, odvrćanje pozornosti od zadane problematike itd." (Marot Kiš i Palašić 2012: 455 prema Nardelli Debač 2023). S druge strane, Marot Kiš i Palašić (2012: 456 prema Nardelli Debač 2023) tvrde da je funkcija metafore obmanjivati javnost jer političari kreiraju metaforičke izraze kojima prikriivaju stvarnu situaciju, a istovremeno stvaraju privid kontrole nad tom situacijom.

Lakoff i Johnson (2003) ustvrdili su kako je primarna uloga metafore razumijevanje jedne vrste iskustva pomoću osobina koje su dio nekog drugog iskustva. Vidaković (2006) navodi da tako i politiku, koja je apstraktni pojam, konceptualiziramo pomoću konkretnijih domena, najčešće *rata* ili *sporta*. Osim konceptualnih metafora, može se govoriti i o drugoj vrsti metafore kojom se objašnjavaju komplicirane društvene pojave. Te metafore Zinken (2003 prema Vidaković 2006) naziva intertekstualnim metaforama.

- (1) *Vukovar je Hirošima s kraja 20. stoljeća.*
(Banković-Mandić 2005 prema Vidaković 2006)

Govornikov izbor metafore, kao u primjeru (1), motiviran je njegovim osobnim iskustvom pripadnika neke civilizacijske grupe. Ishodište takvih metafora uglavnom su kulturalno istaknuti filmovi, tekstovi, osobe, događaji ili stereotipi (Vidaković 2006). Za razliku od konceptualnih metafora, intertekstualne metafore zvuče originalnije. Međutim, Zinken (2003 prema Vidaković 2006) ističe da intertekstualne metafore nisu produkt nadarenih govornika, već su samo produkt govornikove specifične kulturalne uvjetovanosti ili prethodnih iskustava.

Za razliku od metafore, primarna funkcija metonimije jest njezina referencijalnost, ali je, kao i metafora, utemeljena na ljudskom iskustvu (Lakoff i Johnson 2003). Primjerice, kad kažemo *Picasso*, ne referiramo se samo na poznatog umjetnika već i na njegova djela i slikarsku tehniku. Metonimija omogućuje asocijativnu vezu između dviju domena u metafori, odnosno preslikavanje između dviju domena koje su utemeljene na jednoj konceptualnoj domeni (*ibid.*). Metonimija je u političkom diskursu češća od metafore, i to najčešće u "personaliziranom obliku" (primjerice, *Bijela kuća je potvrdila...*). S druge strane, Perović (2009) navodi da je najčešći oblik metonimije u političkom diskursu osoba koja predstavlja cijelu državu te je uglavnom prikazana u negativnom smislu, što je vidljivo u primjeru (2).

- (2) *Vučić pokušao prevariti Zapad.* (Vukotić 2024)

4.5. Dihotomija Mi – Oni

Horolets (2008) tvrdi kako sociologija dihotomiju Mi – Oni smatra jednom od najočitijih. Bauman (1990 prema Horolets 2008) predlaže da dihotomiju promatramo kao stepenice s dvaju krajnjih polova, jedan predstavlja Nas, a drugi Njih. Najbliže Nama jesu roditelji, djeca, prijatelji, dok su Oni definirani opozicijom u odnosu na Nas. Ta dva pola nisu apsolutna, već su proizvoljni i subjektivni, a njihova definicija ovisi o različitim čimbenicima, kao što su općeprihvaćene vrijednosti, navike ili povijesni trenuci. Međutim, individualni izbor i bliskost ovdje ne igraju važnu ulogu zato što za neke ljude pol Mi može označavati i veliku zajednicu kao što je, primjerice, cijela nacija, iako nemaju sa svakim pripadnikom odnos "licem u lice". Međutim, osjećaj pripadnosti polu Mi može se iznevjeriti (*ibid.*).

Predstavnik semiotičke škole iz Tartua, Jurij Lotman, smatra kako opozicija Mi – Oni, koja inače ima važnu ulogu u konstrukciji identiteta jer se zasniva na principu alteriteta, ima blizak opozicijski par "strah" i "sram". Koncept *sram* funkcionira kao kontrolni mehanizam, jer se kontrola ponašanja u određenoj grupi kojoj pojedinac pripada odražava u odnosima međusobne moralne zavisnosti i odgovornosti članova te društvene grupe. Lotman, također, ističe kako se vrste ograničenja koje se odnose na Nas i Njih temeljito razlikuju (*ibid.*).

U kontekstu političkog diskursa, koji često uključuje opise i evaluacije drugih političara, najčešće iz opozicije, ti su opisi i evaluacije često polarizirani, u smislu: Mi smo pravedni, a Oni nisu (van Dijk 1997 prema Balunović 2018). Zanimljivo je promatrati upotrebu ličnih zamjenica u političkom diskursu jer često služe kao sredstvo manipulacije, pri čemu već navedene zamjenice *mi* i *oni* služe kao reprezentativni primjer, odnosno, određeni se pojedinci povezuju s Mi i toj se grupi pridodaju pozitivne karakteristike, dok se istodobno isključuju svi koje svrstavamo u Oni (Katnić-Bakaršić 2012 prema Balunović 2018). Pritom se često generalizira pripadnike suprotne stranke. Drugim riječima, ako je politička stranka (Mi) učinila nešto loše, to se ističe kao pojedinačni incident, ali ako je druga politička stranka (Oni) učinila nešto loše, to je okarakterizirano kao tipično ponašanje (van Dijk 1997 prema Balunović 2018).

4.6. Uloga medija u političkom diskursu

S obzirom na to da mediji usmjeravaju društvene procese koji nastaju kad se pozornost društva usmjeri prema nekom događaju, njihova je odgovornost vrlo velika (Novosel 1996 prema Udier 2007). "Mediji imaju moć stvaranja stereotipa o društvenim grupama niže razine moći i/ili utjecaja [...] Institucionaliziranjem stereotipa, mediji institucionaliziraju ideologije, što povezujemo s moći" (Granić i Polić 2020: 73).

Temeljna je uloga medija informiranje i oblikovanje javnosti i javnog mišljenja, posebno političkog. Škiljan (2000) navodi kako mediji djeluju kao sredstvo usmjeravanja javnog mnijenja u određenom pravcu. Mediji posreduju poruke nastale u drugim domenama javne komunikacije te ih prenose širokom krugu primatelja (Udier 2007). To se usmjeravanje javnog mišljenja i manipulacija njime postiže raznim načinima, od odabira događaja koji će biti pretvoreni u vijest do njihove usmjerene interpretacije (*ibid.*).

Razvojem medija, posebno interneta, svijet je postao "globalno selo", a taj je razvoj ostavio veliki trag i u politici (Tomić 2020: 434). "Novi mediji postaju sve sofisticiraniji, a stari mediji nalaze svoje mjesto i u novim medijima; stvorio se nekakav metasustav, tj. medij u mediju. Novi mediji znače i stvaranje novih medijskih diskursa" (Granić 2006: 271).

Lesinger i sur. (2019: 3) navode da je razvoj društvenih mreža omogućio transparentniju i dostupniju komunikaciju političara i građana, koja uvelike utječe na izgradnju imidža političara. Naravno, nisu svi političari aktivni na društvenim mrežama, no polako svi shvaćaju da im društvene mreže omogućuju veću vidljivost i stvaraju privid dostupnosti svima i u svakom trenutku. Neki političari uistinu sami pišu svoje objave, ali u većini slučajeva to je nečiji administrativni zadatak tako da je ta dostupnost, posebno visokorangiranih političara, relativna. No neovisno o tome tko je autor tih objava i u čije ime objavljuje, činjenica jest da predstavlja osobu koja ih potpisuje, a svaka objava izaziva komentare šire javnosti koja se ili slaže ili uopće ne slaže sa sadržajem objave. Za političare, i ne samo za njih, to je važno jer je na neki način pokazatelj statusa nečijeg društvenog statusa, moći i utjecaja koji ima i uz čiju će pomoć zasigurno lako uvjeriti druge u svoje dobre namjere kad to zapravo i nisu i lako manipulirati, a sve u svrhu postizanja zadanog cilja.

Inače i Lesinger i sur. (2013: 4) također navode kako politička komunikacija na društvenim mrežama ima dvojaku funkciju: funkciju informiranja i funkciju osobnih odnosa s javnošću.

5. KRITIČKA LINGVISTIKA I KRITIČKA ANALIZA DISKURSA

Kritička je lingvistika nastala sredinom 1970-ih, a utemeljitelji su joj Roger Fowler, Tony Trew i Gunther Kress. Njihov je fokus bio na problemima društvene nejednakosti, pa su tako novonastaloj grani lingvistike dodali pridjev "kritička" po uzoru na kritičku sociologiju (Weiss i Wodak 2003). Za razliku od izvankontekstualne lingvistike koja jezik shvaća kao izolirani sustav jezičnih znakova koji je neovisan o utjecaju društvenog konteksta u kojem se upotrebljava, kontekstualna lingvistika, odnosno kritička lingvistika koja je jedan od njezin ekspanenata, "polazi od društvenog i kreće k lingvističkom, odnosno, ona vidi i smješta lingvističko u okvire društvenog" (Kress 1990: 87). Kritička se lingvistika nastojala distancirati od, tada dominantne, generativne lingvistike i Chomskyjeve paradigme. To se distanciranje temeljilo na odbijanju dviju temeljnih pretpostavki tadašnje lingvistike (Fairclough 2006). Prva pretpostavka smatra da se jezik može proučavati kao izolirani sustav, a da se u obzir ne uzima njegova uloga u društvu. Tu pretpostavku Halliday odbacuje, ističući da jezik kao sustav nije odvojen od jezične upotrebe te se, stoga, pri proučavanju jezika, nužno mora uzeti u obzir društveni kontekst (*ibid.*). Druga se pretpostavka odnosi na odvajanje sadržaja od forme. Kritička analiza smatra kako je gramatika nekog jezika sustav čijoj konstrukciji pridonose govornici, koji biraju različite jezične konstrukcije kako bi izrekli iste ili slične sadržaje, ovisno o društvenim okolnostima u kojima se nalaze (*ibid.*). Razlog nastanka kritičkog pristupa jeziku opisuje Gunther Kress (1996: 15 prema Podboj 2012):

Kritička lingvistika/kritička analiza diskursa/kritičke jezične studije su od početka imale politički projekt u sebi; ugrubo govoreći, mijenjanje neravnomjerne raspodjele ekonomskih, kulturalnih i političkih dobara u suvremenim društvima. Namjera je bila razrušiti sustav pretjerane nejednakosti moći na način da se razotkrije njegova podloga i učinci kroz analizu potentnih kulturalnih – objekata – tekstova – i na taj način pomoći u postizanju ravnomjernijeg društvenog poretka.

Weiss i Wodak (2003) smatraju da se kritička lingvistika preimenovala u kritičku analizu diskursa. S druge strane, Kress (1990) tvrdi da je kritička analiza diskursa protekla iz kritičke lingvistike i smatra da kritička analiza diskursa ima šire područje istraživanja i raznolikiju metodologiju od kritičke lingvistike, koja je postala komponenta kritičke analize diskursa. Fairclough (2006) ne osporava da se korijeni kritičke analize diskursa nalaze u kritičkoj lingvistici, ali ističe njezina dva nedostatka. Prvi je nedostatak usmjerenost kritičke

lingvistike samo na analizu tekstova, a ne na načine na koje oni nastaju i kako se interpretiraju (Fairclough 2006)).

Drugi je nedostatak to što ne gleda na diskurs kao na mjesto gdje se odvijaju sukobi i na koji način se promjene odražavaju u društvu (*ibid.*). Fairclough diskurs opisuje kao arenu u kojoj se sukobljavaju različite interpretacije pojedinih društvenih praksi i tvrdi da primatelji nisu pasivni sudionici koji primaju poruke koje prenose i određene ideologije, već da su oni aktivni sudionici koji pregovaraju o značenju tih poruka (*ibid.*)

Činjenica jest da se svaka poruka kodira u odnosu na svoje denotativno značenje, ali isto tako se i dekodira tako da joj se pridaje i konotativno značenje i u tom trenutku primatelji "pregovaraju" o značenju/značenjima te poruke u danom komunikacijskom kontekstu. Naravno, pitanje je koje je namjere imao i sam pošiljatelj, koji je jezik i koje jezične obrasce odabrao za svoje djelovanje.

6. NEULJUDNOST

Koncept *neuljudnost* definira se kao niz strategija napada na primatelja poruke koje rezultiraju disharmonijom između pošiljatelja i primatelja poruke (Culpeper i sur. 2003). "Razlozi zbog kojih neki sadržaji i neki znakovi postaju neiskazivi razlikuju se od društva do društva, od jedne društvene grupe do druge, od pojedinca do pojedinca" (Granić 2019: 13-14), pa se i "egzaktne definicije neuljudnosti razlikuju od kulture do kulture" (Granić 2021: 15).

U kontekstu političkog diskursa, gdje su sudionici komunikacijskog kanala i pošiljatelj, primatelj i adresat, može se reći da neuljudnost rezultira disharmonijom između primatelja i adresata. Kasper (1990: 212-213) navodi dvije vrste nepristojnosti: motiviranu i nemotiviranu nepristojnost. Nemotivirana se nepristojnost javlja kao posljedica neznanja, a podrazumijeva kršenje normi pristojnog ponašanja. Takav oblik nepristojnosti najčešći je kod djece u dobi nižoj od pet godina, koja još ne mogu raspoznati ilokucijsku namjeru pojedinih govornih izričaja. S druge strane, motiviranu nepristojnost dijeli na tri podvrste: nepristojnost kao posljedicu nedostatka ili gubitka kontrole, strateški usmjerenu nepristojnost i nepristojnost u vidu ironije.

Culpeper (2011: 23) ovako definira neuljudnost:

Neuljudnost je negativan stav prema određenim ponašanjima u određenom kontekstu. Podržavaju je očekivanja, želje i/ili uvjerenja o društvenoj organizaciji, uključujući, posebice, način na koji drugi u interakciji posreduju identitet jedne osobe ili grupe. Negativni su stavovi prema takvim ponašanjima – smatraju se "nepristojnim" kad su u sukobu s onim što netko očekuje da budu, kakvima ih želimo i/ili kako netko misli kakvi bi trebali biti. Takva ponašanja uvijek imaju ili se pretpostavlja da imaju emocionalne posljedice za barem jednog sudionika, odnosno uzrokuju ili se pretpostavlja da će izazvati uvredu. Različiti čimbenici mogu pogoršati nepristojno ponašanje koje se smatra uvredljivim, uključujući, primjerice, činjenicu je li to ponašanje strogo intencionalno ili nije.

Culpeper (2011) smatra da je neuljudnost najčešće usmjerena prema narušavanju nečijeg identiteta, te se koristi izrazom *napad na obraz* (*face-attack*). Neuljudnošću govornik narušava osjećaj vrijednosti adresata i slike koju on ima o sebi. Međutim, navodi i kako je neuljudnost teško definirati jer ona ovisi o situacijskom kontekstu u kojem je izrečeno nešto što bi se moglo protumačiti kao neuljudno (*ibid.*).

Šarić i Radanović Felberg (2015) razlikuju tri važna pojma: impliciranje, izražavanje i opisivanje osjećaja. U prvu kategoriju smještaju leksičke implikature, sarkazam, metafore i

njihove konotacije; u drugu su kategoriju svrstali intezifikatore, eksklamacije i vrijeđanje. Trećoj kategoriji pripadaju riječi koje verbaliziraju osjećaje. Culpeper (2011) naglašava važnost konteksta kao preduvjeta za ostvarivanje neuljudnih strategija, ali osim konteksta, na upotrebu neuljudnih oblika izražavanja utječe i kulturna svijest pojedinca, kao i njegova mogućnost prepoznavanja odgovarajućih obrazaca ponašanja.

Hasan Ibrahim (2020) ističe pet strategija neuljudnosti: pozitivnu, negativnu, neslužbenu, suzdržanu i metastrategiju. Pozitivna neuljudnost podrazumijeva isključivanje drugih iz aktivnosti ili korištenje neprimjerenog jezika (pogrde, psovke i slično) (*ibid.*). Negativna je neuljudnost povezana s prijetnjama i iznošenjem tuđih osobnih podataka, kao i s isticanjem nečijih negativnih osobina. Neslužbena neuljudnost ima nekih zajedničkih točaka s uljudnošću. Njome pošiljatelj poruke "prikriveno" vrijeđa primatelja, negativnu poruku prikazuje kao pozitivnu korištenjem, primjerice, ironije (*ibid.*). Suzdržana neuljudnost je, u principu, nepristojnost, primjer takvog ponašanja je kad osoba ne zahvali na poklonu ili učinjenoj usluzi. Metastrategija se, pak, ostvaruje neiskrenim i površnim strategijama uljudnosti (*ibid.*), a njih je najviše u svim diskursima, a ne samo u političkom diskursu.

6.1. Agresija u jeziku

Vidović Bolt (2013) smatra da je javni govor članova političkih stranaka tijekom predizborne kampanje nerijetko prepun različitih uvredama čiji je cilj poniziti protivnika i istodobno upozoriti potencijalne birače na loše osobine ili pogrešne poteze protivničke strane. Obilježja takvih govora nisu uvjetovana niti dobi niti obrazovanjem pošiljatelja. Javna komunikacija, osobito ona politička, kako to pokazuje ovo demokratsko doba, nije lišena različitih uvreda i poniženja. Štoviše, jezična je agresija prisutna u svakoj izornoj kampanji, u manjoj ili većoj mjeri, pa su stoga upravo kampanje poligon za različite invektive (*ibid.*).

Agresija označava neizazvani napad jedne ili više država na drugu, kojim se ugrožava neovisnost, suverenitet ili teritorijalni integritet napadnute države, te napad odnosno grub nasrtaj. Sama riječ latinskog je podrijetla; posrijedi je latinska imenica *agressio* 'napad, nasrt', izvedenica glagola *aggredi* značenja 'navaliti, nasnuti, napasti'. Agresija u jeziku verbalni je nasrtaj na sugovornika ili primatelja poruke, a ostvaruje se napadom na drugu osobu (sugovornika, referenta) na različite načine – invektivama, dakle uvredama, psovka,

podcjenjivanjem, porugama, ali i stilskim figurama poput ironije, sarkazma, aluzije (Bagić 2010 prema Vidović Bolt 2013).

Govornička invektiva poznat je termin u značenju 'žestok govor s napadima na koga' (Marević 2000 prema Vidović Bolt 2013), a obuhvaća različite modele hiperbolizacije, ismijavanja, podcjenjivanja, općenito – vrijeđanja. Govorničku invektivu sijedi i ona političke naravi koju Kaminska-Szmaj (2008 prema Vidović Bolt) definira kao

ciljano verbalno ponašanje koje je javno obilježeno i odnosi se na sudionike političkog života, izražava negativne emocije pošiljatelja prema osobi, grupi osoba ili instituciji, ideologiji i/ili negativno ocjenjuje koga (što) jezičnim sredstvima koji funkcioniraju u svijesti određene komunikacijske zajednice kao uvredljivi i za koje se smatra da krše jezičnu i kulturnu normu

Ton istupa uvijek je oštar, prijekoran, zapovjednički ili ironično blag, nerijetko samo prividno zabrinut, sućutan i pun razumijevanja. U političkom je životu jezična agresija popraćena ne samo negativnim emocijama i težnjom za dominacijom nego i nametanjem vlastite volje drugim sudionicima političke komunikacije što uglavnom ne isključuje primjetan bijes (Kaminska-Szmaj 2008 prema Vidović Bolt 2013).

Izvore jezične agresije treba tražiti u ideologijama u čijem je korijenu mržnja prema suprotnom i drugačijem, u ideologijama nastalima na revolucionarnim promjenama koje fizički i verbalno uništavaju one od kojih je nasilno preuzeta vlast te u onim ideologijama koje su zasnovane na kreiranju slike određenog političara koji je snažan, dinamičan, odlučan i beskompromisan (Vidović Bolt 2013). No i ako su nam poznati izvori agresije u jeziku, koja je uvijek posljedica izvanlingvističkih djelovanja bilo na individualnoj i/ili kolektivnoj razini, treba djelovati u pravcu njezina suzbijanja i neutraliziranja jer uvelike opterećuje komunikaciju i stvara šum koji je katkad nemoguće otkloniti i, što je najgore, potiče glotofobiju.

6.2. Govor mržnje

Ne postoji jednoznačna definicija koncepta *govor mržnje* (Malik 2012; Heizne 2016 prema Kulenović 2016). U različitim kulturalnim i socijalnim kontekstima, u različitim sredinama različito se definira govor mržnje. U Nizozemskoj, Španjolskoj i Slovačkoj uključuje klevetanje i povrede časti grupa; u Australiji podrazumijeva negativnu stigmatizaciju

grupa; povredu dostojanstva na temelju pripadnosti grupi u Njemačkoj te prijetnje javnom redu i miru u Kanadi, Ujedinjenom Kraljevstvu i Hrvatskoj (Brown 2015 prema Kulenović 2016).

Drugi problem pri definiranju govora mržnje jesu skupine, odnosno grupe koje mogu biti izložene govoru mržnje i one se razlikuje od države do države pa se negdje govori o pripadnicima skupina na temelju rase, etniciteta, nacionalnosti, vjere ili seksualne orijentacije (Kulenović 2016).

Osim toga, razlike su u shvaćanju sadržaja koje valja zakonski regulirati. Kazneni zakon Republike Hrvatske kažnjava govor mržnje "usmjeren prema skupini ljudi ili pripadniku skupine zbog njihove rasne, vjerske, nacionalne ili etničke pripadnosti, podrijetla, boje kože, spola, spolnog opredjeljenja, rodnog identiteta, invaliditeta ili kakvih drugih osobina" (Kazneni zakon, čl. 325(1)). Klepač Pogrmilović (2016) također tvrdi da ono što se podrazumijeva pod pojmom *govor mržnje* varira od jednog pravnog sustava do drugog i u svakom oscilira od slučaja do slučaja.

Govor mržnje može imati svoj pravni, politološki, lingvistički, komunikološki, psihološki i sociološki aspekt i može ga se interpretirati s različitih stajališta (*ibid.*). Alaburić (2003: 2) ovako definira govor mržnje:

Pravno gledano, problem govora mržnje jedan (je) od nesumnjivo najsloženijih (graničnih) problema, svojevrsna „jabuka razdora“, na području sveukupne slobode izražavanja – i to kako u pravnoteorijskom, tako i u zakonodavnom i praktično/provedbenom smislu. Kroz njega se, upravo paradigmatički, prelamaju i do usijanja zaoštravaju gotovo sva bitna pitanja, proturječja i dileme slobode govora/izražavanja u najširem smislu.

Kulenović (2016) smatra da je, s obzirom na varijabilnost pravnih definicija govora mržnje, umjesto univerzalne definicije, bolje ponuditi dvije temeljne odrednice: javni govor i mržnju. To znači da se ideja govora mržnje ne odnosi samo na izgovorenu riječ već i na sve druge oblike javne komunikacije kojima se može prenijeti poruka nesnošljivosti, a to uključuje i neverbalne simbole.

Temeljna je odrednica govora mržnje da je riječ o javnom izražavanju netrpeljivosti. Izrazi mržnje u javnom diskursu u potpunosti su nepoželjni, ali ne možemo olako izreći kvalifikaciju *govor mržnje*, već je to isključivo onaj govor koji stigmatizira pripadnike određenih društvenih grupa na osnovi njihovih nepromjenjivih identitetskih značajki koje dijele s ostalim članovima (boja kože, etničko podrijetlo, spol/rod, seksualna orijentacija, invaliditet i slično (*ibid.*)).

Govor mržnje ne mora uključivati izražavanje emocije mržnje, moguće je da netrpeljivost bude izražena na hladan i argumentiran način (primjerice, objavljivanje "znanstvenih" teorija o inferiornosti određenih rasa). Međutim, ono što je presudno jest sadržaj same poruke, a ne ton kojim je ona izrečena (*ibid.*).

Uglavnom, "sloboda govora mržnje" širom otvara za govor mržnje koji postaje općeprihvaćen, dio normi jezičnog ponašanja" (Granić 2015: 69-70).

7. STRATEGIJE NEULJUDNOSTI HRVATSKIH POLITIČARA: UVREDLJIV I AGRESIVAN GOVOR

U posljednjih nekoliko godina u medijima se mnogo govori o komunikacijskim strategijama hrvatskih političara, posebno o "tvrdoj kohabitaciji"³ predsjednika Zorana Milanovića i premijera Andreja Plenkovića. Međutim, kako navodi Borčić (2017), svjedoci smo snižavanja stila javne komunikacije, time i političkog diskursa u kojem političari ne samo da vrijeđaju neistomišljenike nego upotrebljavaju žargonske i dijalektalne izraze koji su karakteristični za privatnu komunikaciju. Tomić (2020), također, ističe kako se politički govori u demokratskim društvima prenose svima, a ne samo određenim društvenim grupama. Stoga politička komunikacija mora ispunjavati sljedeće funkcije: uspostavljanje kontakta političara i većine birača, smanjenje razdora između društvenih grupa, uključenost svih društvenih grupa i identifikacija birača s političarom (Tomić 2020: 11). Osim što je uočljivo snižavanje stila javne komunikacije, odnosno političkog diskursa, u brojnim se javnim obraćanjima hrvatskih političara spominju "plameni jazavac"⁴, "puzajući državni udav" (Pavičić 2021), "šmrkavac"⁵, "narikače"⁶, "nilski konj"⁷, "gojenci" (Škaro 2023) i brojni drugi.

Osim što u javnim istupima hrvatskih političara ima elemenata privatnog govora i niskog stila, u izdvojenim slučajevima ne ispunjava funkcije koje navodi Tomić (2020). To se odnosi na funkciju uključenosti svih društvenih grupa i funkciju smanjenja razdora između društvenih grupa. Posebno se može govoriti o nacionalnim manjinama, u Hrvatskoj se to najčešće odnosi na srpsku nacionalnu manjinu, ali od migrantske krize 2015. godine na meti su često i manjine islamske vjeroispovijesti.

Iako snižavanje stila političkog diskursa u posljednjih nekoliko godina zaokuplja pozornosti jezikoslovaca, sociologa, psihologa i drugih stručnjaka, uvredljiv i agresivan govor prisutan je u hrvatskom političkom diskursu od osnutka Republike Hrvatske, odnosno od prvog saziva Hrvatskog sabora. U ovom će se poglavlju analizirati javne izjave hrvatskih političara,

³ <https://www.dnevno.hr/uncategorized/tvrda-kohabitacija-ide-dalje-iz-vlade-porucuju-puno-se-dosaduje-na-funkciji-pa-izmislja-1509701/>

⁴ <https://www.index.hr/vijesti/clanak/milanovic-plenkovic-riga-vatru-kao-plameni-jazavac/2222640.aspx%20pristupljeno%2023>

⁵ <https://dnevnik.hr/vijesti/hrvatska/plenkovic-odgovorio-milanovicu---624500.html> pristupljeno 23

⁶ <https://www.vecernji.hr/vijesti/zoran-milanovic-opet-u-ofenzivi-oreskovic-i-puljak-su-samodopadne-i-neozbiljne-narikace-1434926> pristupljeno 23

⁷ <https://dnevnik.hr/vijesti/hrvatska/zoran-milanovic-na-plitvickim-jezerima---646042.html>

uglavnom novijeg datuma, ali će se navesti i primjeri iz ranijih saziva Hrvatskog sabora. Uvredljive i agresivne izjave podijeljene su u pet kategorija: 1. uvrede na nacionalnoj, ideološkoj i vjerskoj osnovi; 2. omalovažavanje suparnika isticanjem psihičkih, fizičkih i drugih osobina; 3. laži i insinacije o suparnicima i/ili o članovima njihovih obitelji; 4. seksizam i 5. psovke i vulgarijmi.

7.1. Uvrede

S obzirom na povijesni kontekst, ideološki stavovi još su uvijek jedna od glavnih tema među hrvatskim građanima i među političarima. Iako se još uvijek jedni nazivaju ustašama, a drugih komunistima, što je vidljivo u primjeru (3), u svjetlu novih događaja u svijetu, posebno rata u Ukrajini, hrvatski su se političari međusobno pčeli nazivati "prozapadnima" ili "proeuropskima", kao u primjeru (4) i "proruskima" kao u primjerima (5) i (6).

(3) *On vam je lažan, to vam je komunist, to je Jugoslaven.*⁸

(4) *Gospodine magistre pravnih znanosti, voljeni naš Veliki vođo, ako baš inzistirate, naše ime – Domovinski pokret, u buduće možemo izgovarati na Vama mnogo bližem i dražem, francuskom jeziku - MOUVEMENT PATRIOTIQUE! Sigurni smo da nas u tom slučaju više nećete prozivati i dopustit ćete da se koristimo našim imenom! Iskreno nam je žao što smo dosadašnjim propustom obezvrijedili sve ono veliko i vrijedno što ste, boraveći u Parizu, dali našoj Domovini!*⁹

(5) *Srbija sama ne zna što hoće. To nije nikakav hibridni rat, to je nekakva kalja, kupusara od politika. Dosta godina vode politiku izrazito proeuropski, onda izrazito proruski, a narod striže ušima. Nažalost, tako je.*¹⁰

(6) *On je putinofil. Vodi Hrvatsku u vanjskopolitičku izolaciju.*¹¹

U primjeru (3) premijer Andrej Plenković predsjednika države naziva komunistom i Jugoslavenom, kako bi istaknuo stavove njegove bivše stranke, s kojom je vodio državu od 2012. do 2016. godine, ali i kako bi se on sam "umilio" građanima koji se ne slažu sa stavovima lijevo orijentiranih stranaka te kako bi istaknuo svoje "hrvatstvo". Međutim, u primjeru (4) članovi stranke Domovinski pokret, sličnih ideoloških stavova kao i HDZ, premda više desno

⁸ <https://net.hr/danas/rtl-direkt/osobni-obracun-prisjetite-kako-se-caste-plenkovic-i-milanovic-427f7182-e56a-11ee-887e-c28c30ad700a>

⁹ <https://stv.hr/clanak/ako-bas-inzistirate-nase-ime-domovinski-pokret-u-buduce-mozemo-izgovarati-na-vama-mnogo-blizem-i-drazem-francuskom-jeziku-mouvement-patriotique/3277>

¹⁰ <https://www.index.hr/vijesti/clanak/milanovic-srbija-ne-vodi-hibridni-rat-nego-politicku-kupusaru/2539224.aspx>

¹¹ <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/plenkovic-odgovorio-milanovicu-on-je-putinofil-vodi-hrvatsku-u-vanjskopoliticku-izolaciju-15288041>

orijentirana, kritiziraju premijera Plenkovića da vodi "proeuropsku" politiku, spočitavajući mu francuski jezik kao njemu bliži i draži jezik, želeći istaknuti kako je premijer više orijentiran prema Europi i europskim politikama nego hrvatskoj politici. Također, oslovljavajući ga s "Veliki vođa" izjednačavaju ga s Hitlerom, čime insinuiraju kako stvara kult личности u državi.

Primjeri (5) i (6) imaju poveznicu; u prvom primjeru predsjednik Zoran Milanović proziva Srbiju, odnosno srbijanskog premijera Aleksandra Vučića kako se sam ne može odlučiti želi li provoditi "europsku" politiku ili se želi prikloniti Rusiji i Putinu. Nazivajući srpsku politiku "kupusarom od politike", omalovažava njegovo djelovanje kao političara i ističe neuređenost srpske politike u odnosu na hrvatsku politiku. U isto vrijeme, premijer Plenković predsjednika naziva "putinofilom" koji Hrvatsku vodi u međunarodnu izoliranost nakon što je Milanović odbio da hrvatska vojska sudjeluje u vojnoj pomoći Ukrajini (EUMAM). Zaključno se može reći kako su modeli ideoloških prepiranja hrvatskih političara ostali isti, ali se terminologija mijenja sukladno kontekstu u kojem se odvija politička komunikacija.

U vrijeme *koronakrize* među građanima su se povela brojna pitanja i kontroverze o same pandemiji, ali i u vezi s cijepljenjem i cjepivom. Na ta previranja nisu ostali imuni ni političari.

(7) *Postoje tri vrste ljudi. Imamo one ljude koji ne vjeruju u cjepivo, one misle da cjepivo ne valja i ne znaju da smo mi u 21. stoljeću. Imamo one koji vjeruju u cjepivo, tu spadam i ja. Kao odgovoran političar zagovaram: Ljudi, cijepite se. I imamo onu treću skupinu ljudi, koji znaju da cjepivo pomaže, ali zbog jeftinih političkih bodova to ne žele reći. Ova prva skupina, oni su ravnozemljaši.*¹²

Saborski zastupnik Hrvoje Zekanović u svom je nastupu na javnoj televiziji izvadio globus i počeo ga vrtiti, istovremeno nazivajući kolege iz Sabora ravnozemljašima zato što se ne žele cijepiti. Time ne samo da je uvrijedio svoje kolege iz Sabora već i onaj dio nacije koji se protivio cijepljenju, građane koji su, možda, njega izabrali kao svog predstavnika, da bude njihov glas u Hrvatskom saboru. Tvorenicu "ravnozemljaš", naravno, koristi u negativnom kontekstu, čime želi reći kako su svi oni koji se odbijaju cijepiti neobrazovani i nedovoljno informirani.

Kao što je prethodno navedeno, prema Kaznenom zakonu Republike Hrvatske (čl. 325., stavak 1.) kažnjiv je govor mržnje "usmjeren prema skupini ljudi ili pripadniku skupine zbog

¹² <https://www.index.hr/vijesti/clanak/zekanovic-globusom-zivcirao-dpovca-evo-sto-je-izgovorio-mariji-selak-raspudic/2326009.aspx>

njihove rasne, vjerske, nacionalne ili etničke pripadnosti, podrijetla, boje kože, spola, spolnog opredjeljenja, rodnog identiteta, invaliditeta ili kakvih drugih osobina".

U vrijeme najveće migrantske krize u Europi 2015. nije izostao ni takav tip političkog govora usmjeren prema pripadnicima islamske vjeroispovijesti. U primjerima (8) i (9) prikazan je stav splitskog gradskog vijećnika Martina Pauka, prvotno objavljen na *Facebooku*, nakon čega su ga prenijeli brojni mediji.

(8) *Koja je razlika između filmskog psa Lassieja i ilegalnog migranta? - Lassie se na kraju ipak vrati kući.*¹³

(9) *Blagoslov državne granice čvarcima, slaninom, šunkom i kobasicama. Budući da nacionalna politika nema hrabrosti podignuti žicu i ogradu da nas obrani, uzimamo stvar u svoje ruke. Ponesite što više suhomesnatih proizvoda svinjskog porijekla za obranu granice. Bonus bodovi za svakoga tko dovede živu domaću svinju, one će biti drugi red obrane.*¹⁴

Primjer (9) na *Facebooku* je kreiran kao događaj koji organizira spomenuti gradski vijećnik. Inače poznat po svojim ekstremnim stavovima o nacionalnim manjinama, dopuštanja održavanja koncerata i poznat kao nacionalistički nastrojen¹⁵, Martin Pauk imao je što reći i o migrantima. Tako se, u primjeru (8) referirao na film *Lassie se vraća kući*, te usporedio migrante s Lassiejem, koji se, za razliku od njih, vraća svojoj kući. U primjeru (9) ipak je malo ekstremniji, pa omalovažavanje proširuje na cijelu populaciju islamske vjeroispovijesti, odnosno na činjenicu da je svinja prema islamskom vjerovanju nečista životinja, pa poziva ljude da povedu svinje i ponesu što više svinjskih suhomesnatih proizvoda kako bi na taj način otjerali migrante iz Hrvatske.

Pravno gledano, njegove izjave, bolje rečeno objave, klasificiraju se, prema Kaznenom zakonu, kao govor mržnje. Međutim, Kulenovićeva (2016) klasifikacija govora mržnje, kao isključivo onog govora koji stigmatizira pripadnike određenih skupina na osnovi njihovih nepromjenjivih identitetskih značajki koje dijele s ostalim pripadnicima skupine, isključuje mogućnost da te izjave budu kvalificirane kao govor mržnje prema pripadnicima islamske

¹³ <https://www.index.hr/vijesti/clanak/splitski-vijecnik-na-fejsu-organizira-bacanje-cvaraka-na-granicu-zbog-migranata/2163347.aspx>

¹⁴ <https://www.index.hr/vijesti/clanak/ideje-martina-pauka-mitraljezi-i-cvarci-na-granici-spustanje-malog-covjeka-u-jamu/2321734.aspx>

¹⁵ <https://www.telegram.hr/politika-kriminal/rijetko-ogavno-splitski-vijecnik-slucaj-manijaka-koji-je-djecu-bacio-s-balkona-usporeduje-s-pobacajem/>

vjeroispovijesti. Stoga će primatelji tih poruka sami protumačiti njihov sadržaj i odrediti jesu li te izjave uistinu govor mržnje.

7.2. Omalovažavanje

Etiketiranja "glupanima", "kretenima", "ružnima", "gojencima" i sličnim uvredama vezuje se uglavnom uz privatni govor, posebno djece i adolescenata. Međutim, takvi izrazi ne izostaju ni u javnim govorima hrvatskih političara.

(10) *Da ja vama kažem da škartoc stavite na glavu, bio bih seksist. A trebali biste ga staviti i nikad ne skidati. I suprug također.*¹⁶

(11) *Zamisliti čovjeka koji s 54 godine ne može napraviti dva, tri skleka i izlazi s boksačkom pjesmom na binu. Ja sam boksač, i to se ne usudim napraviti. Dobro da nije odabrao neki logo porno glumca.*

U primjeru (10) saborski zastupnik Hrvoje Zekanović obraća se zastupnici Marijani Puljak, govoreći joj kako treba nositi *škartoc*, odnosno papirnatu vrećicu na glavi, aludirajući na to da je ružna. Sam sebe hvata u seksističkoj izjavi te se pokušava ograditi i govori kako bi i njezin suprug, splitski gradonačelnik također trebao nositi papirnatu vrećicu na glavi iz istog razloga kao i ona.

U primjeru (11) predsjednik Milanović ismijava izgled premijera Plenkovića. Također ismijava činjenicu da na predizbornim skupovima izlazi s, kako je on naziva, boksačkom pjesmom na pozornicu, a s obzirom na njegov izgled (ali i njegovu izjavu da ima anemiju¹⁷), kaže, ne može napraviti dva skleka.

Ne "časte" se političari samo uvredama na temelju fizičkog izgleda, što se može vidjeti i u sljedećim primjerima.

(12) *Imali smo glupana koji je napao Petrova.*¹⁸

(13) *Slušaj, nakazo jedna, koliko te Bog unakazio tjelesno, toliko ti je i glavu.*¹⁹

¹⁶ <https://dugopolje.org/puljak-zekanovic-ona-trebate-sa-skartocom-hodati-na-glavi-on-da-ja-vama-kazem-da-skartoc-stavite-na-glavu-bio-bih-seksist-a-trebali-biste-ga-staviti-i-nikad-ne-skidati-i-suprug-takoder/>

¹⁷ <https://www.vecernji.hr/vijesti/andrej-plenkovic-moja-urodena-anemija-ni-na-koji-nacin-negativno-ne-utjece-na-obnasanje-duznosti-1147839>

¹⁸ <https://riportal.net.hr/vijesti/pogledajte-video-grmoja-zekanovica-nazvao-glupanom-zaradio-pet-opomena-pa-izbacen-javila-se-i-ahmetovic/340768/>

¹⁹ <https://www.index.hr/vijesti/clanak/video-prkacin-zastupnici-nakazo-koliko-te-bog-unakazio-tjelesno-toliko-je-i-glavu/2377823.aspx>

- (14) *Šuti s tom glavom idealnom za nabijanje na kolac.* (Duhaček 2021)
- (15) *Dobrodošao u boj. Šta da ti kažem prijatelju? Poginut ćeš, tako blesav kakav jesi.*²⁰
- (16) *Ja sam prema Ustavu odgovoran. Ne taj tupooki drugoređaš.* (Knežević 2022)
- (17) *Očito se budi svaki dan, lupeta bez veze i ide po Hrvatskoj kao neka protuha umjesto da se drži svojih zakonodavnih ovlasti.*²¹
- (18) *Vi ste toliko glup čovjek da je to teško objasniti.*²²

U primjerima (12), (15) i (18) može se vidjeti direktno vrijeđanje političkih kolega bez potrebe za maskiranjem ili "kreativnim" načinom vrijeđanja. S druge strane, hrvatski političari, posebno predsjednik, nerijetko koriste cijeli svoj kreativni potencijal u vrijeđanju političkih protivnika, pa je tako skovao sintagmu "tupooki drugoređaš" (16) vrijeđajući bivšeg ministra Banožića. Premijer Plenković predsjednika naziva "protuhom koja lupeta bez veze" (18) nakon što je objavio svoju kandidaturu za predsjednika Vlade na izborima 2024. godine.

Primjer (14) dolazi iz drugog saziva Hrvatskog sabora iz usta zastupnika Šime Đodana koji tom izjavom insinuiru da je njegov kolega, kojem je ona i upućena, zapravo neupotrebljiv, to jest da mu glava služi isključivo za "nabijanje na kolac".

Nadalje, primjer (13) može se klasificirati i kao omalovažavanje i vrijeđanje zbog fizičkih osobina. Naime saborski zastupnik Ante Prkačin uputio je zastupnici Urši Raukar Gamulin strašne uvrede, nazivajući je nakazom, "tjelesno" i "u glavu", pa osim što se ta izjava može interpretirati kao uvreda na temelju fizičkog i psihičkog izgleda, može se kategorizirati i kao seksizam.

- (19) *A to da se ovaj skljojao, da, mislim da se ne predstavlja kao sportaš i hakler, ja bih rekao čovjek ima anemiju. A nema anemiju jer se lažno predstavlja. Ali svejedno, sa mnom su u vojsku išli ljudi koji su jedva hodali. Koji su imali, ono, dioptrije kao Gavrilovićeve paštete. Išli su, ali nisu pucali, nego su meli, kuhali hrenovke, viršle i to.*²³
- (20) *Predsjednik Vlade je jedan običan poltron.*²⁴

Predsjednik Milanović često se u svojim izjavama (19) bavio zdravstvenim stanjem premijera Plenkovića, izrugujući njegove sportske aktivnosti, izostanak vojne obuke i govoreći

²⁰ <https://direktno.hr/domovina/milanovic-banozicu-dobrodosao-u-boj-sto-da-ti-kazem-prijatelju-poginut-ces-jea-tako-blesav-kakav-jesi-270996/>

²¹ <https://www.telegram.hr/politika-kriminal/plenkovic-o-milanovicu-budi-se-svaki-dan-i-ide-po-hrvatskoj-kao-neka-protuha-o-pozivu-mosta-na-suceljavanje-to-je-politicka-sitnez/>

²² <https://www.hercegovina.info/zanimljivo/video-sve-psovke-i-vulgarnosti-hrvatskih-politicara/22123/>

²³ <https://dnevnik.hr/vijesti/hrvatska/predsjednik-zoran-milanovic-u-posjeti-poliklinici-za-zastitu-djece-i-mladih-grada-zagreba---654698.html>

²⁴ <https://www.novolist.hr/novosti/milanovic-da-se-ispricam-pa-ja-se-ponasam-kao-hrvatski-predsjednik-a-plenkovic-kao-ukrajinski-agent/>

da u vojsku nije mogao ići jer ima anemiju. Na taj je način želio istaknuti njegovu "nesposobnost" da vodi državu, jer ako zbog anemije nije mogao odslužiti vojni rok, pa ni na način da radi pomoćne poslove, kao što je i naveo u svojoj izjavi, onda nije kompetentan da vodi državu. U primjeru (20) predsjednik premijera naziva poltronom, tj. laskavcem i ulizicom, beskičmenjakom koji se ne opire nadređenima (Europskoj uniji).

7.3. Laži i insinuacije

Često se događa da se u "žaru borbe" politički suparnici nazivaju raznim imenima poput "luđaka", postavljaju se razne dijagnoze, a spominje se i korištenje opijata kojima se želi degradirati suprotnu stranu. Međutim, nisu na meti samo politički suparnici, ponekad se u raspravi spominju i članovi obitelji kako bi se drugu stranu dodatno "izbacilo iz takta" i izazvalo burnu reakciju koja se možda neće svidjeti primateljima poruke.

(21) *Sam, kaže, nikad nije probao droge: "Da i jesam, ne bih odgovorio potvrdno jer je to kontraproduktivno. Naravno da nisam. Čovjek je patološki lažljivac ili ima problem s ovisnošću."*²⁵

(22) *Evo nekih simptoma prema kojima se može prepoznati ovisnika o kokainu – često šmrcanje, hiperaktivnost, bezrazložna euforija, proširene zjenice. Narkoman navučen na koku zadržava lucidnost, ima razvijen izvanredan smisao za prijeveru i laž svake vrste. Zbog toga, ako osoba nije dobro našmrkana kokainom, teško ćemo prepoznati simptome nadrožiranosti.*²⁶

(23) *"Ja sam jučer malo šetao po Pantovčaku. Sasvim slučajno, bio je lijep dan. I tamo negdje posred Pantovčaka pronašao sam ono", rekao je Zekanović i pokazao vrećicu s bijelim prahom. "Unutra je upravo ono što vi mislite da je."*²⁷

Hrvoje Zekanović često u svojim istupima koristi razne rekvizite kako bi dočarao situaciju, što se moglo i vidjeti pri donošenju globusa na javnu televiziju dok je kolege koji ne vjeruju u cjepivo nazivao "ravnozemljašima". Taj je put u saborsku vijećnicu ponio vrećicu s bijelim prahom tvrdeći, u primjerima (22) i (23), da predsjednik Milanović koristi opijate, točnije, kokain. Osim što neopravdano kleveće predsjednika, u izjavi (21) naziva ga i patološkim lažljivcem jer je rekao da nikad nije probao droge. Kao argument za svoje izjave,

²⁵ <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/milanovic-je-patoloski-lazljivac-ili-ima-problem-s-ovisnoscu-prepoznajem-drogiranog-covjeka-15192722>

²⁶ <https://www.index.hr/vijesti/clanak/zekanovic-izvadio-bijeli-prah-ovo-sam-nasao-na-pantovcaku-to-je-ono-sto-mislite/2359588.aspx>

²⁷ <https://www.index.hr/vijesti/clanak/zekanovic-izvadio-bijeli-prah-ovo-sam-nasao-na-pantovcaku-to-je-ono-sto-mislite/2359588.aspx>

iznosi i simptome po kojima se može prepoznati ovisnika o kokainu: "često šmrcanje, hiperaktivnost, bezrazložna euforija, proširene zjenice, zadržava lucidnost, ima razvijen izvanredan smisao za prijevaru i laž svake vrste", za koje smatra da su tipični za ponašanje predsjednika, stoga je logičan zaključak da predsjednik konzumira kokain.

Kao što je već spomenuto, hrvatski su političari, prema svojim izjavama, "stručnjaci" iz psihijatrije, psihologije, ali i drugih grana medicine. Stoga se ne libe postavljati dijagnoze svojim kolegama.

- (24) *Ako su iz politike morali otići Tomislav Karamarko i Vladimira Palfi, zašto MOST ne raščisti redove i ne šusne Miru Bulja? Koji je u mirovinu išao jer ima dijagnozu trajnog poremećaja ličnosti uzrokovanog psihičkom bolešću. Pitao sam ga otvoreno: "Jesi li psihički bolesnik ili ratni profiter?" To je afera koju treba otvoriti MOST. Ja javno kažem - on boluje od dijagnoze radi koje je išao u mirovinu - ili je lažirao bolest, ili je bolestan. Ako je lažirao, šta će mi takav? Ako je stvarno bolestan, šta će onda o meni i našoj budućnosti odlučivati psihijatrijski slučaj? Pacijent i psihijatar su išli na konzultacije kod Kolinde. Samo se više ne zna tko je kome pacijent, a tko slučaj.*²⁸
- (25) *Taj Plenkovićev glodavac koji je odjednom počeo nešto raditi za novac, to nije posao saborskih zastupnika, to je sumnjivo. Zašto se okomio na mene, nije mi to problem, ali doći u sabor i reći da imaš pola kile kokaina, a nije uhapšen... Štiti ga imunitet, ali to je teško kazneno djelo. Trebalo ga je privesti i optužiti za raspačavanje narkotika ako je zaista imao kokain kod sebe. Ako nije, treba ga odmah u ludnicu strpati.*²⁹
- (26) *On je tu da jednostavno uvjeri Hrvate kao da ima neki problem. Mi imamo problem s njim svi skupa kao narod. Ne ja, svi skupa imamo problem s jednim nasilnikom koji krši Ustav i s kojim očito nešto nije u redu. S njim se trebaju pozabaviti drugi ljudi i drugi stručnjaci.*³⁰
- (27) *Kontinuirano laže, dakle, čovjek je jedan patološki lažljivac. To je nešto za savjetovanje, rekao bih, sa specijalistima.*³¹

Primoštenski gradonačelnik Stipe Petrina (24) obrušio se na saborskog zastupnika Mira Bulja nazivajući ga psihijatrijskim slučajem, ali odlazi i korak dalje, pa mu postavlja točnu dijagnozu "trajnog poremećaja ličnosti". Uputnice specijalistu "izdao" je i premijer Plenković, (26) i (27), predsjedniku Milanoviću, nazivajući ga patološkim lažljivcem koji pokušava uvjeriti narod kako ima problem, ali je, zapravo, taj problem sam predsjednik. Ni Milanović se nije libio zaviriti u medicinu, odgovorio je Hrvoju Zekanoviću na njegove insinacije da konzumira kokain te ga preporučio pravosudnim policajcima ("treba ga strpati u zatvor") zbog

²⁸ <https://www.index.hr/vijesti/clanak/petrina-most-je-na-konzultacije-kod-kolinde-poslao-psihičkog-bolesnika-bulj-to-su-lazi-i-obmane/922770.aspx>

²⁹ <https://www.dalmacijadanas.hr/milanovic-taj-plenkovic-glodavac-koji-je-odjednom-poceo-nesto-raditi-za-novac/>

³⁰ <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/plenkovic-milanovic-ocito-ima-problem-i-treba-pomoc-strucnjaka-ako-si-hrabar-daj-ostavku-15442074>

³¹ <https://net.hr/danas/svijet/plenkovic-uzvraca-milanovicu-on-je-patoloski-lazljivac-porazio-sam-ga-2016-i-od-tad-ima-kompleks-5f699016-ffce-11ed-90c6-ba481feb5b57>

navodnog donošenja vrećice s kokainom u Hrvatski sabor, a također ga je preporučio i za psihijatrijsko liječenje.

Što se tiče iznošenja laži i insinucija o članovima obitelji političara, izdvojen je primjer (28) iz 2016. godine:

(28) *Moja stara nije bila vojni lekar kao Plenkovićeve.*³²

Sintagmom "vojni lekar", predsjednik Milanović aludira da je majka premijera Andreja Plenkovića, njegova, tada, protukandidata na izborima, bila u Jugoslavenskoj narodnoj armiji. S obzirom na to da je izjava izrečena u predizborno vrijeme, može se zaključiti da je Milanović njome htio pridobiti branitelje iz Domovinskog rata kao važno biračko tijelo. Posebno treba izdvojiti upotrebu leksema "lekar" prema srpskom standardu na ekavskome, kako bi se na taj način, s obzirom na povijesni kontekst, potencijalno izazvala odbojnost u narodu.

7.4. Seksizam

Seksizam je segregacija na temelju spola i sveprisutan je u društvu, u svim diskursima, posebno u medijskom i političkom diskursu. Galić (2012: 156) seksizam definira kao "društveni i kulturni fenomen diskriminiranja ili segregiranja neke rodne grupe na temelju pripadnosti spolu i/ili rodu". Seksizam ne mora nužno biti usmjeren prema ženama, stoga se razlikuju mizoginija, mizandrija, heteroseksizam i homofobija. Mizoginija je mržnja muškaraca prema ženama, a može značiti i strah od žena. Mizandrija je suprotan pojam mizoginiji, to je mržnja žena prema muškarcima. Međutim, važno je razlikovati pojmove *homofobija* i *heteroseksizam*. Homofobija je negativan stav i averzija prema homoseksualcima i homoseksualizmu, dok je heteroseksizam pretpostavka da bi svaka osoba trebala biti heteroseksualna.

Seksističke izjave nisu promaknule ni hrvatskim političarima, pa evo nekih kontroverznih i manje kontroverznih izjava:

(29) *Jedan je fizičar rekao da je cijeli svemir heteroseksualan, od atoma do zvjezdanog sustava. Od muhe do slona. Svi su oni heteroseksualni, a mi bismo sada od čovjeka napravili homoseksualca.*³³

³² <https://www.maxportal.hr/vijesti/biseri-zorana-milanovica-moja-stara-nije-bila-vojni-lekar-kao-plenkoviceva/>

³³ <https://www.jutarnji.hr/naslovnica/lucija-cikes-sefica-za-socijalu-u-vladi-3944145>

Saborska zastupnica Lucija Čikeš tvrdi kako je cijeli svemir heteroseksualan (29), što znači da se homoseksualnost protivi pravilima svemira. Citiranjem "jednog fizičara" želi dati kredibilitet takvoj izjavi, jer ako je to izjavio netko tko se bavi fizikom i stručnjak je u svojem poslu, premda nije jasna nikakva poveznica s fizikom, onda to "mora" biti istinito, koliko god neprimjereno i nevjerojatno zvučalo.

S obzirom na to da je Hrvatska većinski katolička država, dakle prevladava katoličko stanovništvo koje je konzervativnije od Zapada, homoseksualnost je u 21. stoljeću još uvijek tabu-tema u javnom životu, stoga ne treba čuditi što se u seksističkim izjavama često marginalizira homoseksualce. Iako je to sve rjeđe tabu u 2024. godini, prije 20-ak godina ipak nije bilo tako, pa se najviše primjera homofobije može pronaći baš od 1990-ih do otprilike 2015. godine. Posebnu je pozornost, za vrijeme svog političkog djelovanja, homoseksualcima pridavao Ljubo Česić Rojs:

(30) *Samo treba biti muško i hrabro reći: jesam, peder sam.*³⁴

(31) *Fala Bogu, Bog me dao zdrava, pripadam, znači volim ono što mi pripada i sve ostalo. A kad bih volio, otišao, obolio pa volio muško mene bi tribalo obisit.*³⁵

(32) *Zašto ne prikažete gdje se muškarac s muškarcem...? A ja sam imao prilike i takve kazete gledati, gospodo draga. Pa da vidite kada izvali oči kao varen zec kako je to ružno za gledati.*³⁶

Osim što ih pogrdno naziva "pederima" (30), Rojs homoseksualnost smatra bolešću (31), zato što je on, kao heteroseksualna osoba "zdrav i prav", odnosno voli žene koje mu i pripadaju po prirodi. Iako homoseksualnost smatra bolešću, ipak je proveo "istraživanje" pa je, kako i sam navodi, imao mogućnosti "gledati kazete gdje muškarac s muškarcem..." (32). Budući da se toliko potrudio istražiti o temi o kojoj, očigledno, ne zna previše, "legitimno" je da se smatra stručnjakom i da homoseksualnost proglasi bolešću.

Iako homofobija više nije u velikoj mjeri zastupljena u javnim istupima hrvatskih političara, mizoginija je nešto što u hrvatskom političkom diskursu ne izlazi iz mode.

(33) *Manje pričaj, više rađaj!* (Duhaček 2021)

³⁴ <https://www.index.hr/vijesti/clanak/rojs-homoseksualaca-ima-i-u-medju-zastupnicima/147572.aspx>

³⁵ <https://www.dnevno.hr/magazin/video-pogledajte-sto-su-o-homoseksualcima-rekli-pokojni-stjepan-spajic-i-ljubo-cesic-rojs-87399/>

³⁶ <https://www.dnevno.hr/magazin/video-pogledajte-sto-su-o-homoseksualcima-rekli-pokojni-stjepan-spajic-i-ljubo-cesic-rojs-87399/>

(34) *Gospođo Pusić, u ime digniteta ovoga sabora, moram reći da je vas dragi Bog stvorio za madraca, a ne za mudraca.* (Duhaček 2021)

(35) *Držite se pristojnosti kao što se držite plesa oko štange.* (Ljubičić 2021)

(36) *P: Uh, što su vas izbrifirali.*

N: Nije mene nitko izbrifirao.

P: Ma ne sami ste naučili.

N: Ja znam sama razmišljati.

P: Je, je, kako ne.³⁷

U primjerima (33), (34) i (35) uočljivo je tipično prikazivanje žene kao seksualnog objekta, patronizirajući stav muškaraca, opisan metaforom, da su žene stvorene samo za "madraca" i za rađanje djece, dok je muškarac taj koji razmišlja i pridonosi društvu. Žene su objekt koji muškarcima služi za razonodu i za zasnivanje obitelji. Primjer (36) u potpunosti je neprihvatljiv u 2024. godini. Premijer Plenković aludira da novinarka ne zna sama razmišljati, te da su je šefovi koji su, s obzirom na ton odgovora, muškarci dobro pripremili za intervju. Poražavajuće je degradiranje visokoobrazovane žene od strane premijera, kako ne bi narušio svoj ugled, na kraju ipak prošlo skoro pa neopaženo u javnom prostoru.

7.5. Vulgarizmi i psovke

Mikić i sur. (1999) psovku definiraju kao akt verbalne agresije kojom se govornik želi osloboditi agresivnih osjećaja, ali istovremeno povrijediti slušatelja. Psovke su u svakom slučaju nepristojne riječi, često izgovorene u afektu, kojima se netko vrijeđa, ponižava i izvrgava ruglu. Nives Opačić (2003: 85) psovku definira kao "uvredljivu riječ, sintagmu ili rečenicu koja nije prihvaćena u društvu koje se drži bontona, stoga se smatra nepristojnom i neprikladnom". Glavni je cilj psovke nanijeti drugome moralnu štetu (*ibid.*). Prema Badurini i Pranjkoviću (2016: 231), vulgarizmom se smatra "nepristojna/prostačka riječ, odnosno ona kojom se označuje u prvom redu kakav predmet ili proces iz sfere društvenih tabua (obično su to pojmovi vezani uz čovjekovu spolnost), odnosno kojom govornik iskazuje vulgaran odnos spram određenih elemenata izvanjezične stvarnosti". Iako nisu sveprisutne u javnom govoru

³⁷ <https://www.nacional.hr/plenkovic-o-prisezi-prijenos-vlasti-u-dorh-u-ide-svojim-tokom-hrvoj-sipek-ostaje-do-kraja-mandata/>

hrvatskih političara, njihovo postojanje, makar minimalno u hrvatskom političkom diskursu, također je pokazatelj snižavanja stila.

(37) *To je strašno, ja ne mogu vjerovati da nije objavljeno da su izbori za vijeće i za gradonačelnika isti dan. Ako će bit u dva turnusa, to je bez veze, koga oni zajebaju bogati? To je strašno. Vice Mihanović se pravi pametan, pa zašto je davao ostavku kad imaju većinu, bog te jeba, imaju 9 vijećnika, mogli su radit šta su tili. Strašno nešto! Ovo su objavljeni izbori za gradonačelnika, a za vijeće kad bude, jel? To je strašno, ja ne razumim di to vodi, ko tu šta...*³⁸

(38) *Sve je to licemjerno, koliko se ljudi pretvaraju da su poštteni i uljuđeni, reklo bi se kod nas na selu - izvana gizda, a iznutra pizda. Razumijete? Takav je Puljak i njegovo društvo.*³⁹

(39) *Smrdljiva, glupa, idiotska, nekompetentna kretenčino... što u stvari hoćeš sa svojim odgovorom, idiote? Dokle ti i debili koji vodite ovu zemlju mislite raditi ovakva sranja? Goni se u trista pički materini, ti i svi koji na svaki način pokušavate opravdati nacističke ispade divljaka koji krađu moj mandat županijskog vijećnika Šibensko-kninske županije.*⁴⁰

Bivši splitski gradonačelnik Željko Kerum jedan je od oglednih primjera snižavanja stila političkog diskursa u Hrvatskoj, korištenjem vulgarezama "zajebavati" (37) i "pizda" (38). Psovke se uglavnom koriste radi oslobađanja agresivnih osjećaja, ali s obzirom na to da im je cilj uvreda sugovornika/primatelja, nikako im nije mjesto u javnom prostoru. U primjeru (37), bivši splitski gradonačelnik mogao je upotrijebiti glagol "zezati", ali njime ne bi postigao isti učinak na slušatelja i adresata kao što je upotreba vulgarezima.

Vulgarezam "pizda", osim što u razgovornom jeziku označava 'ženski spolni organ', u prenesenom značenju označava 'osobu lošeg karaktera ili potkapacitiranu osobu'. Nije upitno je li Željko Kerum htio uvrijediti Ivicu Puljka, međutim, u tom slučaju koristi baš vulgarezam "pizda" i zbog rime u izreci "izvana gizda, iznutra pizda".

Psovke su prisutne u primjerima (37) i (39). Analizirajući psovke u hrvatskom jeziku, Gregurević (2021) navodi kako se psovke dijele u više, čak šesnaest, kategorija. Među najzastupljenijim psovkaama jesu one tvorene od glagola "jebati" te psovke kojima se psuje majka i Bog, što je vidljivo i u tim primjerima. Međutim, u primjeru (39) "goni se u trista pički materinih" može se uočiti metaforičnost kojom govornik primatelju poručuje: 'vрати se odakle si došao'.

³⁸ <https://www.index.hr/vijesti/clanak/kerum-o-mihanovicu-zasto-je-davao-ostavku-kada-imaju-vecinu-bog-te-ja/2362258.aspx>

³⁹ <https://www.index.hr/vijesti/clanak/kerum-puljka-na-suceljavanju-nazvao-pidom/2371606.aspx>

⁴⁰ <https://www.hercegovina.info/zanimljivo/video-sve-psovke-i-vulgarnosti-hrvatskih-politicara/22123/>

Unatoč metaforičnosti, i vulgarizmi i psovke negativno su konotirani u javnom prostoru, pa i u političkom diskursu, jer imaju sva obilježja nepristojnog i neuljudenog govora. Iako pošiljatelj neuljudenom komunikacijom cilja na diskreditiranje primatelja poruke, zaboravlja ili ne zna, što je još gore, da zapravo diskreditira i sebe sama.

8. "IGROKAZI" HRVATSKIH POLITIČARA: KOMENTARI GRAĐANA

Budući da je politički diskurs javni diskurs, primatelj poruka političkih govora cjelokupna je javnost. Cilj je svakog pošiljatelja (svakog govornika) uvjeriti javnost u ono što govori. U kontekstu neuljudnosti cilj je pošiljatelja je da kod primatelja izazove negativne osjećaje prema adresatu. U ovom će se poglavlju analizirati komentari građana na objave predsjednika Zorana Milanovića na *Facebooku*, s obzirom na to da je javnost najviše podijeljena u svojim stavovima o predsjedniku. Također će se prikazati i stavovi građana prema načinu komunikacije Zorana Milanovića i Andreja Plenkovića, a koji su bili izneseni na internetskim platformama (*Facebooku* i *YouTube*).

8.1. Retorika Zorana Milanovića: stavovi građana

(40) Milanovica nije tesko sprdat, on se sam namjesti na volej svaki drugi dan. Ukratko, gubitnik bez premca, psihopatski slucaj, iskompleksiran do krajnjih granica. Odavno je stekao uvjete za opoziv i uputnicu za Vrapce ali je to nemoguće uz danasnji sastav Sabora.

(41) Teška psihopata našmrcana

(42) Ovaj je lud i dalje.. 😂😂😂😂😂😂

(43) Našmrkani će se držati ustava...

(44) Šalje jasnu sliku mladima. Rušite sve što diše hrvatski. Predsjedniče mjenjaj dilera izgubio si kompas.

(45) Svi su jednaki al samo je vrhovni šmrkqvac kršiiio ustav a i narod je na izborima kazao da neće crvenu bandu i vrhovnog šmrkavca

(46) Smrkavac jos si tu?

(47) Gdje u Ustavu piše da se predsjednik ne smije drogirati? Nađite mi to!

(48) Od tebe ništa više bez psihijatrijskog pregleda i onda opoziva.

(49) kad su izbori za predsjednika da izaberemo normalnog covjeka....

(50) Šmrkavac pripremio "mlade, moralno i intelektualno superiorne" za članove tifusarske Vlade

Primjeri iz hrvatske jezične prakse pokazuju kako strategije neuljudnosti hrvatskih političara u javnom diskursu imaju odjeka u društvu. U primjerima (21), (22) i (23) saborski zastupnik Hrvoje Zekanović aludira na činjenicu da predsjednik koristi droge, točnije, kokain. Pri iznošenju svojih negativnih mišljenja, građani su često upravo tu insinuaciju navodili u

primjerima (41), (43), (44), (47), a sve kako bi uvrijedili ili omalovažili lik i djelo Zorana Milanovića. Osim "narkomana" i "našmrčanog", među građanima je popularan i nadimak "šmrčavac" i "šmrkavac" kad govore o predsjedniku. Upravo je premijer Plenković 2020. predsjednika nazvao "54-godišnjim šmrkavcem"⁴¹, što je, kako možemo vidjeti iz primjera (45), (46) i (50), odjeknulo u javnosti. U primjeru (27) bila je iznesena insinucija da je predsjedniku potrebno savjetovanje sa specijalistom jer je "patološki lažljivac", a isto mišljenje dijeli i dio građana u primjerima (41), (42), (48) i (49) gdje se Milanovića naziva "psihopatom" (41) te da je "lud i dalje" (42).

Međutim, nemaju svi građani negativno mišljenje o Zoranu Milanoviću. Naprotiv, neki pozitivno ocjenjuju njegov stav i način komuniciranja, što pokazuju i primjeri (51), (52) i (53).

(51) Najbolji predsjednik Hrvatske. BRAVO
PREDSJEDNIČE.

(52) Živio predsjedniče RH,!

(53) Kod Zorana Milanovica , naseg
predsjednika cijenim sto ima stav, karakter
i karizmu. Ima svoj stil i toliko je mentalno
jak da mu se pojedinci mogu samo diviti.
Bravo Zorane.

(54) Ne dao Bog da dade ostavku. Jako dobar
državnički govor. Bravo.

Iako se retorika Zorana Milanovića često kritizira, ponajviše zbog izbora riječi kojima opisuje svoje političke suparnike koje često naziva raznim imenima, manje ili više pogrđnim

⁴¹ <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/plenkovic-da-sam-sklon-uvredama-rekao-bih-da-je-predsjednik-54-godisnji-smrkavac-ali-ja-to-necu-reci-foto-20201017>

("plameni jazavac"⁴², "puzajući državni udav" (Pavičić 2021), "nilski konj"⁴³ i slično), neki građani simpatiziraju upravo zbog njegovih javnih nastupa u kojima se često ne libi reći sve što mu je na umu, što ilustriraju i primjeri (53) i (54).

8.2. Komunikacija Andreja Plenkovića i Zorana Milanovića: stavovi građana

(55) Neka se srame, neki red, kulturu i poštovanje bi trebali pokazati. Sramote i sebe i nas građane, a i državu.

(56) Jedini dokaz da živimo neki oblik demokracije je ta njihova" svađa".

(57) Pa zar ne možemo lijepo živjeti kao svaki evropski civilizirani narod, već se ponašamo kao da smo pali s Marsa./ Iz opanka u cipelu/

(58) Ova dvojica su najveće ruglo EU a i Hrvatske, vide li ovo ljudi u Briselu ili su slijepi na to?!

⁴² <https://www.index.hr/vijesti/clanak/milanovic-plenkovic-riga-vatru-kao-plameni-jazavac/2222640.aspx> pristupljeno 23

⁴³ <https://dnevnik.hr/vijesti/hrvatska/zoran-milanovic-na-plitvickim-jezerima---646042.html>

Plenkovic i Milanovic su jedno- i rade jedan za drugog i tako se održavaju na vlasti--- sve je igrokaz !!! Ali i bez tog igrokaza nas Hrvatski narod mozes veslati sa 10 eura.. i 500g kave !!!!

(59)

Iako je glavni cilj pošiljatelja da izazove negativne osjećaje primatelja prema adresatu, i što je u većini slučajeva postignuto, nerijetko se dogodi da (osim što primatelj stvori negativnu sliku o adresatu) ponižavajući njega i sam sebe predstavi u negativnom smislu. I Plenković i Milanović htjeli su svoj rad predstaviti boljim u odnosu na suparnika, što su i uspjeli kod svojih glasača. Međutim, u primjerima (55), (56), (57), (58) i (59) vidljivo je da su uspjeli ne samo stvoriti negativne osjećaje prema suparniku nego i prema samom sebi. Ne sviđa se svim građanima njihov retorički stil, a neki čak smatraju da sa svojim svađama pokušavaju stvoriti privid demokracije (56) i da na takav način, kao u nekakvoj simbiozi, zadržavaju jedan drugoga na vlasti (59)⁴⁴.

⁴⁴ Čini se da neki dijele to mišljenje i kad kritiziraju izbor novog predsjedničkog kandidata HDZ-a (Dragan Primorac), što zapravo više govori o tome kako neki građani percipiraju njihov odnos, a manje o (pred)izbornom procesu i samom predsjedničkom kandidatu.

9. ZAKLJUČAK

Neuljudnost je sve češća pojava u javnim nastupima hrvatskih političara. Unošenje privatnosti u javni diskurs, a samo kako bi se degradiralo ili diskreditiralo suprotnu stranu, postala je jedna od glavnih predizbornih strategija u hrvatskom političkom diskursu.

Strategije su inače podijeljene u pet kategorija: 1. uvrede na nacionalnoj, ideološkoj i vjerskoj osnovi; 2. omalovažavanje suparnika (isticanje fizičkih, psihičkih i drugih osobina suparnika); 3. laži i insinuacije o suparnicima i/ili članovima njihovih obitelji; 4. seksizam i, naposljetku, 5. vulgarizmi i psovke.

S obzirom na povijesni kontekst nastanka Republike Hrvatske i još uvijek aktualnu temu Domovinskog rata, može se zaključiti kako je najčešća strategija upravo vrijeđanje na nacionalnoj, ideološkoj i vjerskoj osnovi. No, uočavaju se i promjene u terminologiji s obzirom na društveni kontekst i trenutačna događanja u svijetu pa se mnogo govori o "proruskim" i "proeuropskim" stavovima i njihovim zagovornicima te se upravo na taj način (ne)podobni i etiketiraju i segregiraju.

Što se tiče isticanja fizičkih, psihičkih i drugih osobina suparnika radi njihova omalovažavanja, hrvatski su političari poprilično nezreli pa se nazivaju "glupanima", "budalama" i "ružnima", a ne izostaje ni iznošenje zdravstvenog stanja suparnika kako bi ga se prikazalo slabijim i "nesposobnijim". U iznošenju laži i insinuacija o suparnicima, političari jedni drugima, uglavnom, postavljaju razne dijagnoze i "izdaju" jedni drugima uputnice za psihijatre ili psihologe. Međutim, posebno se istaknuo jedan slučaj u kojem saborski zastupnik optužuje hrvatskog predsjednika za upotrebu droge (i čak je u Saboru izveo čitav performans), što je imalo velik odjek u javnosti i izazvalo je brojne reakcije građana.

Seksizam kao kategorija obuhvaća tri potkategorije: mizoginiju, heteroseksualnost i homofobiju. Iako su u novije vrijeme seksizam, a posebno heteroseksualnost i homofobija, sve manje prisutni u javnim istupima političara, još se uvijek mogu pronaći naznake mizoginije.

Naposljetku, analiza vulgarizama i psovki u javnim nastupima političara pokazuje kako su vulgarizmi prisutniji, posebno oni kojima se označavaju muški i ženski spolni organi, kako bi se okarakteriziralo suparnike.

Može se uočiti i da političari često posežu za stilskim figurama, posebno metaforama, ali ponekad i za sarkazmom i metonimijom, samo da bi uvrijedili suprotnu stranu, ali

istovremeno i dali nekakav privid pristojnosti kako ne bi ukaljali vlastiti obraz, no ni u tome nisu osobito uspješni.

Iz komentara građana na objave Zorana Milanovića vidljivo je da sve uvrede upućene nekom političaru imaju odjek u javnosti. U komentarima na društvenim mrežama, oni koji se ne slažu s Milanovićevim stavovima i idejama, predsjednika nazivaju pogrđnim imenima kojima su ga nazivali njegovi politički suparnici, a to su najčešće "šmrkavac" i "narkoman". S druge strane, te su uvrede ojačale Milanovićev status među onim građanima s kojima dijeli iste stavove.

Što se tiče komentara o komunikaciji Andreja Plenkovića i Zorana Milanovića koja je u posljednjih nekoliko godina u fokusu hrvatske javnosti, može se uočiti nezadovoljstvo građana načinom njihove komunikacije. Uglavnom je smatraju sramotnom i neciviliziranom, potpuno neprimjerenom funkcijama koje obnašaju u državi te ih optužuju da svojim prepiranjima održavaju jedan drugog na vlasti i stvaraju privid demokracije u kojoj svatko svakome može reći što hoće. Pritom se zaboravljaju osnove uljuđene komunikacije, etički kodeks, a da ne spominjemo sveprisutnu zloupotrebu i posve pogrešno razumijevanje demokratskih načela.

Uglavnom, strategije neuljudnosti ne obilježavaju samo ovo vrijeme, oduvijek su prisutne u svakom diskursu, pa i u političkom, dakako i u hrvatskom političkom diskursu. U usporedbi s nekim ranijim, ali ne tako davnim, vremenima, strategije neuljudnosti zadržavale su se u predizborno vrijeme i u političkim kampanjama. Danas su, nažalost, postale dio svakodnevice, čemu zasigurno pridonose i nove medijske politike u čijem su fokusu skandali, populizam i površne i lažne informacije. Svemu tome, dakako, pridonose i internet i društvene mreže pomoću kojih informacije dolaze brže i do primatelja i do adresata. Primatelji potom postaju pošiljatelji, uloge se svakom novom odaslanom ili primljenom porukom mijenjaju, a jedino neuljudnost (p)ostaje konstanta. Čak ni strategije neuljudnosti nisu nove, no jest intencionalan sadržaj i kontekst u kojem se one ostvaruju.

Sažetak

STRATEGIJE NEULJUDNOSTI HRVATSKIH POLITIČARA: UVREDLJIV I AGRESIVAN GOVOR

Nepristojnost (neuljudnost) predstavlja kršenje normi pristojnog ponašanja te obuhvaća motiviranu i nemotiviranu nepristojnost. Nemotivirana se nepristojnost javlja kao posljedica neznanja te je najčešća kod djece. Motivirana se nepristojnost dijeli na tri podvrste: nepristojnost kao posljedica gubitka kontrole, strateški usmjerena nepristojnost i nepristojnost u vidu ironije. Neuljudnost je najčešće usmjerena narušavanju nečijeg identiteta. Iako je neuljudnost inherentna kategorija privatnog diskursa, u posljednje je vrijeme sve više prisutna i u javnoj sferi, posebno u političkom diskursu. Političari se uglavnom koriste strateški motiviranom nepristojnošću kako bi diskreditirali suprotnu stranu (primatelja poruke) te učvrstili svoju postojeću poziciju. U radu se analiziraju strategije neuljudnosti koje koriste hrvatski političari, kakve emocije žele pobuditi kod primatelja te u kojem se kontekstu biraju strategije neuljudnosti. Također se analiziraju stavovi građana o komunikaciji Andreja Plenkovića i Zorana Milanovića te stavovi građana o Zoranu Milanoviću s obzirom na javne istupe njegovih suparnika.

Ključne riječi: politički diskurs, neuljudnost, strategije neuljudnosti, kritička analiza diskursa

Summary

IMPOLITENESS STRATEGIES OF CROATIAN POLITICIANS: ABUSIVE AND AGGRESSIVE SPEECH

Rudeness (impoliteness) represents a violation of the norms of polite behavior and includes motivated and unmotivated rudeness. Unmotivated rudeness arises as a consequence of ignorance and is most common in children. Motivated rudeness is divided into three subtypes: rudeness as a consequence of loss of control, strategically directed rudeness, and rudeness in the form of irony. Impoliteness is most often aimed at undermining someone's identity. Although impoliteness is an inherent category of private discourse, it has increasingly been present in the public sphere, especially in political discourse. Politicians mainly use strategically motivated rudeness to discredit the opposing side (the recipient of the message) and to strengthen their existing position. The aim of this paper is to analyze the strategies of impoliteness used by Croatian politicians, the emotions they aim to evoke in the recipient, and the context in which they choose their strategies of impoliteness. Finally, the paper analyzes citizens' opinions on the communication between Andrej Plenković and Zoran Milanović and citizens' opinions on Zoran Milanović in light of the public statements of his rivals.

Key words: *political discourse, impoliteness, impoliteness strategies, critical discourse analysis*

Literatura

- Alaburić, Vesna (2003). Ograničavanje "govora mržnje" u demokratskom društvu: teorijski, zakonodavni i praktični aspekti (1. dio). *Hrvatska pravna revija* 2 (2), 1-18.
- Anonimus. 2003. *Rojs: Homoseksualaca ima i u među zastupnicima*. Dostupno na: <https://www.index.hr/vijesti/clanak/rojs-homoseksualaca-ima-i-u-medju-zastupnicima/147572.aspx>, pristupljeno: srpanj 2024.
- Anonimus. 2008. *Lucija Čikeš šefica za socijalu u Vladi?* Dostupno na: <https://www.jutarnji.hr/naslovnica/lucija-cikes-sefica-za-socijalu-u-vladi-3944145>, pristupljeno: srpanj 2024.
- Anonimus. 2010. *Sve psovke i vulgarnosti hrvatskih političara*. Dostupno na: <https://www.hercegovina.info/zanimljivo/video-sve-psovke-i-vulgarnosti-hrvatskih-politicara/22123/>, pristupljeno: srpanj 2024.
- Anonimus. 2013. *Pogledajte što su o homoseksualcima rekli pokojni Stjepan Spajić i Ljubo Česić Rojs*. Dostupno na: <https://www.dnevno.hr/magazin/video-pogledajte-sto-su-o-homoseksualcima-rekli-pokojni-stjepan-spajic-i-ljubo-cesic-rojs-87399/>, pristupljeno: srpanj 2024.
- Anonimus. 2016a. *Petrina: Most je na konzultacije kod Kolinde poslao psihičkog bolesnika; Bulj: To su laži i obmane*. Dostupno na: <https://www.index.hr/vijesti/clanak/petrina-most-je-na-konzultacije-kod-kolinde-poslao-psihičkog-bolesnika-bulj-to-su-lazi-i-obmane/922770.aspx>, pristupljeno: srpanj 2024.
- Anonimus. 2016b. *Biseri Zorana Milanovića: Moja stara nije bila vojni lekar kao Plenkovićeva*. Dostupno na: <https://www.maxportal.hr/vijesti/biseri-zorana-milanovica-moja-stara-nije-bila-vojni-lekar-kao-plenkovicewa/>, pristupljeno: srpanj 2024.
- Anonimus. 2017. *Plenković objasnio zašto je oslobođen služenja vojske*. Dostupno na: <https://www.vecernji.hr/vijesti/andrej-plenkovic-moja-urodena-anemija-ni-na-koji-nacin-negativno-ne-utjece-na-obnasanje-duznosti-1147839>, pristupljeno: srpanj 2024.
- Anonimus. 2019. *Rijetko ogavno. Splitski vijećnik slučaj manijaka koji je djecu bacio s balkona uspoređuje s pobačajem*. Dostupno na: <https://www.telegram.hr/politika-kriminal/rijetko-ogavno-splitski-vijecnik-slucuj-manijaka-koji-je-djecu-bacio-s-balkona-uspoređuje-s-pobacajem/>, pristupljeno: srpanj 2024.

- Anonimus. 2020a. *Tvrda kohabitacija ide dalje! Iz Vlade poručuju: "Puno se dosađuje na funkciji pa izmišlja!"*. Dostupno na: <https://www.dnevno.hr/uncategorized/tvrda-kohabitacija-ide-dalje-iz-vlade-porucuju-puno-se-dosaduje-na-funkciji-pa-izmislja-1509701/>, pristupljeno: srpanj 2024.
- Anonimus. 2020b. *Milanović: Plenković riga vatru kao plameni jazavac*. Dostupno na: <https://www.index.hr/vijesti/clanak/milanovic-plenkovic-riga-vatru-kao-plameni-jazavac/2222640.aspx>, pristupljeno: srpanj 2024.
- Anonimus. 2020c. *Plenković odgovorio Milanoviću: "Mogao bih reći da je šmrkavac, ali neću. Čujem da je opet spominjao majku, to vam dovoljno govori"*. Dostupno na: <https://dnevnik.hr/vijesti/hrvatska/plenkovic-odgovorio-milanovicu---624500.html>, pristupljeno: srpanj 2024.
- Anonimus. 2020d. *Zoran Milanović: 'Orešković i Puljak samodopadne su i neozbiljne narikače'*. Dostupno na: <https://www.vecernji.hr/vijesti/zoran-milanovic-opet-u-ofenzivi-oreskovic-i-puljak-su-samodopadne-i-neozbiljne-narikace-1434926>, pristupljeno: srpanj 2024.
- Anonimus. 2020e. *Splitski vijećnik na Fejsu organizira bacanje čvaraka na granicu zbog migranata*. Dostupno na: <https://www.index.hr/vijesti/clanak/splitski-vijecnik-na-fejsu-organizira-bacanje-cvaraka-na-granicu-zbog-migranata/2163347.aspx>, pristupljeno: srpanj 2024.
- Anonimus. 2021a. *Ideje Martina Pauka: Čvarcima protiv migranata, spuštanje malog čovjeka u jamu...* Dostupno na: <https://www.index.hr/vijesti/clanak/ideje-martina-pauka-mitraljezi-i-cvarci-na-granici-spustanje-malog-covjeka-u-jamu/2321734.aspx>, pristupljeno: srpanj 2024.
- Anonimus. 2021b. *Milanović danas nadmašio sam sebe: "Ne može on sa mnom oči u oči razgovarati, to nije izvedivo. On je nilski konj, ja sokol"*. Dostupno na: <https://dnevnik.hr/vijesti/hrvatska/zoran-milanovic-na-plitvickim-jezerima---646042.html>, pristupljeno: srpanj 2024.
- Anonimus. 2021c. *Zekanović u Otvorenom globusom živcirao DP-ovca, evo što je izgovorio Selak Raspudić*. Dostupno na: <https://www.index.hr/vijesti/clanak/zekanovic-globusom-zivcirao-dpovca-evo-sto-je-izgovorio-mariji-selak-raspudic/2326009.aspx>, pristupljeno: srpanj 2024.

- Anonimus. 2021d. *Milanović oštro o Plenkovićevu padu u Kninu: "Čovjek bi rekao da ima anemiju, a nema. Izbjegao je vojsku preko veze, mogao je kao drugi kuhati viršle"*. Dostupno na: <https://dnevnik.hr/vijesti/hrvatska/predsjednik-zoran-milanovic-u-posjeti-poliklinici-za-zastitu-djece-i-mladih-grad-a-zagreba---654698.html>, pristupljeno: srpanj 2024.
- Anonimus. 2022a. *Milanović: Da se ispričam!? Pa ja se ponašam kao hrvatski predsjednik, a Plenković kao ukrajinski agent*. Dostupno na: <https://www.novolist.hr/novosti/milanovic-da-se-ispricam-pa-ja-se-ponasam-kao-hrvatski-predsjednik-a-plenkovic-kao-ukrajinski-agent/>, pristupljeno: srpanj 2024.
- Anonimus. 2022b. *'Milanović je patološki lažljivac ili ima problem s ovisnošću. Prepoznajem drogirano čovjeka'*. Dostupno na: <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/milanovic-je-patoloski-lazljivac-ili-ima-problem-s-ovisnoscu-prepoznajem-drogiranog-covjeka-15192722>, pristupljeno: srpanj 2024.
- Anonimus. 2022c. *Zekanović izvadio bijeli prah: Ovo sam našao na Pantovčaku, to je ono što mislite*. Dostupno na: <https://www.index.hr/vijesti/clanak/zekanovic-izvadio-bijeli-prah-ovo-sam-nasao-na-pantovcaku-to-je-ono-sto-mislite/2359588.aspx>, pristupljeno: srpanj 2024.
- Anonimus. 2022d. *Plenković odgovorio Milanoviću: "On je putinofil, vodi Hrvatsku u vanjskopolitičku izolaciju"*. Dostupno na: <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/plenkovic-odgovorio-milanovicu-on-je-putinofil-vodi-hrvatsku-u-vanjskopoliticku-izolaciju-15288041>, pristupljeno: srpanj 2024.
- Anonimus. 2022e. *Grmoja Zekanovića nazvao glupanom, zaradio pet opomena pa izbačen, javila se i Ahmetović*. Dostupno na: <https://riportal.net/hr/vijesti/pogledajte-video-grmoja-zekanovica-nazvao-glupanom-zaradio-pet-opomena-pa-izbacen-javila-se-i-ahmetovic/340768/>, pristupljeno: srpanj 2024.
- Anonimus. 2022f. *Prkačin zastupnici: Nakazo, koliko te bog unakazio tjelesno, toliko je i glavu*. Dostupno na: <https://www.index.hr/vijesti/clanak/video-prkacin-zastupnici-nakazo-koliko-te-bog-unakazio-tjelesno-toliko-je-i-glavu/2377823.aspx>, pristupljeno: srpanj 2024.
- Anonimus. 2022g. *Milanović Banožiću: "Dobrodošao u boj, što da ti kažem prijatelju! Poginut češ, je***a, tako blesav kakav jesi"*. Dostupno na: <https://direktno.hr/domovina/milanovic-banozicu-dobrodosao-u-boj-sto-da-ti-kazem-prijatelju-poginut-ces-jea-tako-blesav-kakav-jesi-270996/>, pristupljeno: srpanj 2024.

- Anonimus. 2022h. *Milanović: "Taj Plenkovićev glodavac koji je odjednom počeo nešto raditi za novac..."*. Dostupno na: <https://www.dalmacijadanas.hr/milanovic-taj-plenkovicev-glodavac-koji-je-odjednom-poceo-nesto-raditi-za-novac/>, pristupljeno: srpanj 2024.
- Anonimus. 2022i. *Kerum o Mihanoviću: Zašto je davao ostavku kada imaju većinu bog te j**a?*. Dostupno na: <https://www.index.hr/vijesti/clanak/kerum-o-mihanovicu-zasto-je-davao-ostavku-kada-imaju-vecinu-bog-te-ja/2362258.aspx>, pristupljeno: srpanj 2024.
- Anonimus. 2022j. *Kerum Puljka na sučeljavanju nazvao pi*dom*. Dostupno na: <https://www.index.hr/vijesti/clanak/kerum-puljka-na-suceljavanju-nazvao-pidom/2371606.aspx>, pristupljeno: srpanj 2024.
- Anonimus. 2023a. *Puljak – Zekanović! Ona: "Trebate sa škartocom hodati na glavi." On: "Da ja vama kažem da škartoc stavite na glavu, bio bih seksist. A trebali biste ga staviti i nikad ne skidati. I suprug također"*. Dostupno na: <https://dugopolje.org/puljak-zekanovic-ona-trebate-sa-skartocom-hodati-na-glavi-on-da-ja-vama-kazem-da-skartoc-stavite-na-glavu-bio-bih-seksist-a-trebali-biste-ga-staviti-i-nikad-ne-skidati-i-suprug-takoder/>, pristupljeno: srpanj 2024.
- Anonimus. 2023b. *Domovinski pokret Plenkoviću: "Ako baš inzistirate, naše ime – Domovinski pokret, u buduće možemo izgovarati na Vama mnogo bližem i dražem, francuskom jeziku - mouvement patriotique!"*. Dostupno na: <https://stv.hr/clanak/ako-bas-inzistirate-nase-ime-domovinski-pokret-u-buduce-mozemo-izgovarati-na-vama-mnogo-blizem-i-drazem-francuskom-jeziku-movement-patriotique/3277>, pristupljeno: srpanj 2024.
- Anonimus. 2023c. *Plenković uzvraća Milanoviću: "On je patološki lažljivac. Porazio sam ga 2016. i od tad ima kompleks."* Dostupno na: <https://net.hr/danas/svijet/plenkovic-uzvraca-milanovicu-on-je-patoloski-lazljivac-porazio-sam-ga-2016-i-od-tad-ima-kompleks-5f699016-ffce-11ed-90c6-ba481feb5b57>, pristupljeno: srpanj 2024.
- Anonimus 2024a. *Šmrkavac, jazavac, luzer, manipulator, ruski agent: Prisjetite se kako se "časte" Plenković i Milanović*. Dostupno na: <https://net.hr/danas/rtl-direkt/osobni-obracun-prisjetite-kako-se-caste-plenkovic-i-milanovic-427f7182-e56a-11ee-887e-c28c30ad700a>, pristupljeno: srpanj 2024.
- Anonimus. 2024b. *Milanović: Srbija ne vodi hibridni rat, to je nekakva kalja, kupusara od politika*. Dostupno na: <https://www.index.hr/vijesti/clanak/milanovic-srbija-ne-vodi-hibridni-rat-nego-politicku-kupusaru/2539224.aspx>, pristupljeno: srpanj 2024.

- Anonimus. 2024c. *Plenković o Milanoviću: "Budi se svaki dan i ide po Hrvatskoj kao neka protuha." O pozivu Mosta na sučeljavanje: "To je politička sitnež"*. Dostupno na: <https://www.telegram.hr/politika-kriminal/plenkovic-o-milanovicu-budi-se-svaki-dan-i-ide-po-hrvatskoj-kao-neka-protuha-o-pozivu-mosta-na-suceljavanje-to-je-politicka-sitnez>, pristupljeno: srpanj 2024.
- Anonimus. 2024d. *Plenković: "Milanović očito ima problem i treba pomoć stručnjaka. Ako si hrabar, daj ostavku!"*. Dostupno na: <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/plenkovic-milanovic-ocito-ima-problem-i-treba-pomoc-strucnjaka-ako-si-hrabar-daj-ostavku-15442074>, pristupljeno: srpanj 2024.
- Anonimus. 2024e. *Obračun premijera s novinarima: Kako ne razumijete da EPPO u Hrvatskoj postoji zahvaljujući meni?!* Dostupno na: <https://www.nacional.hr/plenkovic-o-prisezi-prijenos-vlasti-u-dorh-u-ide-svojim-tokom-hrvoj-sipek-ostaje-do-kraja-mandata/>, pristupljeno: srpanj 2024.
- Aristotel (1989). *Retorika*. Zagreb: Naprijed.
- Babić, Snježana. 2018. *Uloga konceptualne metafore, metonimije i konceptualne integracije u hrvatskom političkom diskursu*. Doktorski rad. Filozofski fakultet Sveučilišta u Osijeku. Osijek, 271 str.
- Badurina, Lada (2004). Slojevi javnog diskursa. *Odobja* 22, 151-164.
- Badurina, Lada i Pranjković, Ivo (2016). Jezična i pragmatična obilježja psovke. *Romanoslavica* 52 (2), 227-235.
- Balunović, Andrija (2018). *Politički diskurs i izbjeglička kriza*. Diplomski rad. Rijeka: Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet, 44 str.
- Borčić, Nikolina (2017). *Međuodnos argumentacije, konceptualnih metafora i neverbalne komunikacije u javnim nastupima njemačkih i hrvatskih političara*. Doktorski rad. Filozofski fakultet Sveučilišta u Osijeku. Osijek, 243 str.
- Bourdieu, Pierre (1992). *Što znači govoriti: ekonomija jezičnih razmjena*. Zagreb: Naprijed.
- Charteris-Black, Jonathan (2011). *Politicians and Rhetoric: The Persuasive Power of Metaphor*. New York: Palgrave Macmillan.
- Chilton, Paul i Lakoff, George (1995). Foreign Policy by Metaphor. U: Schäffner, Christina i Wenden, Anita L. (ur.). *Language and Peace*. Dartmouth: Aldershot.
- Culpeper, Jonathan (2011). *Impoliteness: Using Language to Cause Offence*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Culpeper, Jonathan; Bousfield, Derek i Wichmann, Anne (2003). Impoliteness Revisited: with Special Reference to Dynamic and Prosodic Aspects. *Journal of Pragmatics* 35, 1545-1579.
- Duhaček, Gordan. 2021. *Kronologija saborskih frikova*. Dostupno na: <https://www.index.hr/vijesti/clanak/kronologija-saborskih-frikova/2325950.aspx>, pristupljeno: srpanj 2024.
- Fairclough, Norman (2006). *Discourse and Social Change*. Cambridge: Polity Press.
- Galić, Branka (2012). Promjena seksističkog diskursa u Hrvatskoj?: Usporedba rezultata istraživanja 2004. i 2010. godine. *Socijalna ekologija* 21 (2), 156-177.
- Granić, Jagoda (2006). Novi "razrađeni" mediji i "ograničeni" kodovi. U: Granić, Jagoda (ur.). *Jezik i mediji – jedan jezik : više svjetova*. Zagreb-Split: Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku, 267-278.
- Granić, Jagoda (2011). Sloboda jezika ili sloboda jezikom? U: Vasić, Vera (ur.). *Jezik u upotrebi = Language in Use*. Beograd: Filološki fakultet; Novi Sad: Filozofski fakultet-Društvo za primenjenu lingvistiku, 155-165.
- Granić, Jagoda (2015). Pragmatics of Media Discourse: "Freedom" of Hate Speech. U: Wieczorek, Anna Ewa (ur.). *New Developments in Linguistic Pragmatics – NDLP 2015: Book of Abstracts*. Lodz: Lodz University Press, 69-70.
- Granić, Jagoda (2019). The good, the bad and the false civility in public discourse. U: Beinhoff, Bettina i sur. (ur.). *12th International Conference on (Im)Politeness: Within and Beyond Mainstream Approaches to (Im)Politeness: Book of Abstracts*. Cambridge: Anglia Ruskin University, 13-14.
- Granić, Jagoda (2021). The New Pandemic: Linguistic Incivility and Impoliteness. U: Polovina, Vesna i Panić Cerovski, Natalija (eds.). *Belgrade Linguistics Days BeLiDa: Book of Abstracts*. Belgrade: Faculty of Philology, University of Belgrade, 15-16.
- Granić, Jagoda i Polić, Iva (2020). Jezični stereotipi: medijska (de)konstrukcija društvene zbilje. U: Kołodziej, Agnieszka (ur.). *Słowiańszczyzna dawniej i dziś – język, literatura, kultura. Monografia ze studiów slawistycznych IV*. Wrocław: Oficyna Wydawnicza ATUT, 71-79.
- Gvozdenović, Tijana (2016). *Moć u jeziku*. Diplomski rad. Filozofski fakultet Sveučilišta u Osijeku. Osijek, 42 str.
- Hasan Ibrahim, Atyaf (2020). A Socio-Linguistic Analysis of Impoliteness in Political Tweets. *International Journal of Innovation, Creativity And Change* 11 (1), 64-79.

- Horolets, Anna (2008). Sram od zaostalosti: simbolička konstrukcija Europe u poljskom tisku. *Etnološka tribina* 31 (38), 61-80.
- Hrvatska enciklopedija. *Sarkazam* Dostupno na:
<https://www.enciklopedija.hr/clanak/sarkazam>, pristupljeno: srpanj 2024.
- Izborni etički kodeks. 2014. *Narodne novine* 46/2014.
Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2014_04_46_870.html,
pristupljeno: srpanj 2024.
- Kasper, Gabriele (1990). Linguistic Politeness: Current Research Issues. *Journal of Pragmatics* 14, 193-218.
- Kazneni zakon. 2011. *Narodne novine* 125/2011. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2011_11_125_2498.html, pristupljeno: srpanj 2024.
- Kišiček, Gabrijela (2018). *Retorika i politika*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk.
- Kišiček, Gabrijela (2021). *Homo politicus*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk.
- Klepač Pogrmilović, Bojana (2016). Govor mržnje i politička korektnost – Hrvatski sabor kao "slika društva". U: Kulenović, Enes (ur). *Govor mržnje u Hrvatskoj*. Zagreb: Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu, 251-307.
- Knežević, Lidija. 2022. *Rat za ovlasti*. Dostupno na: <https://obris.org/hrvatska/rat-za-ovlasti/>, pristupljeno: srpanj 2024.
- Kress, Gunther (1990). Critical Discourse Analysis. *Annual Review of Applied Linguistics* 11, 84-99.
- Kulenović, Enes (2016). Sloboda govora i govor mržnje. U: Kulenović, Enes (ur). *Govor mržnje u Hrvatskoj*. Zagreb: Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu, 21-59.
- Lakoff, George i Johnson, Mark (2003). *Metaphors We Live By*. Chicago: Chicago University Press.
- Lalić, Dražen (2013). Retorika premijera Milanovića: od demokratskog do ekskluzivnog govora. *Političke analize* 4 (13), 23-30.
- Lesinger, Gordana; Đaić, Vjekoslav i Felger, Branimir (2019). Politička komunikacija na društvenim mrežama – kanal otvorene komunikacije s građanima ili sukreator imidža političkih elita (slučaj Hrvatska i Slovenija). *South Eastern European Journal of Communication* 1(2), 27-34.
- Ljubičić, Ružica. 2021. *Rodna diskriminacija žena u hrvatskoj politici*. Dostupno na:
<https://www.zeneimediji.hr/rodna-diskriminacija-zena-u-hrvatskoj-politici/>
pristupljeno: srpanj 2024.

- Mašić, Josip i Kišiček, Gabrijela (2015). Retorička analiza govora američkih predsjednika Roosevelta, Kennedyja i Obame. *Govor* 32 (1), 57-72.
- Mikić, Pavao; Pehar, Mirjana i Mikić, Marijan (1999). *Psovka u hrvatskome i njemačkome jeziku*. Mostar: Zajednica izdanja Ranjeni labud.
- Nardelli Debač, Ivana (2023). *Pristup kritičkoj analizi političkog diskursa*. Doktorski rad. Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Zagreb, 272 str.
- Opačić, Nives (2013). Psovka u celofanu. U: Kryzan-Stanojević, Barbara (ur.). *Javni jezik kao poligon jezičnih eksperimenata*. Zagreb: Srednja Europa, 85-91.
- Pavičić, Milan. 2021. *Novi Milanović: "Plenković je puzajući državni udav. Neka malo pridavi svog Baneta"*. Dostupno na: <https://www.telegram.hr/politika-kriminal/novi-milanovic-plenkovic-je-puzajuci-drzavni-udav-neka-malo-pridavi-svog-baneka/>, pristupljeno: srpanj 2024.
- Perović, Slavica (2009). *Jezik u akciji*. Podgorica: CID-Institut za strane jezike.
- Podboj, Martina. 2011. Manipulacija u političkom diskursu – kritički pristup. *Hrvatistika: studentski jezikoslovni časopis* 5 (5), 123-133.
- Podboj, Martina. 2012. *Kritička analiza diskursa: Teorijski temelji i mogućnost primjene*. Diplomski rad. Filozofski fakultet Sveučilišta u Osijeku. Osijek, 54 str.
- Pupovac, Milorad (1990). *Politička komunikacija: prolegomena teoriji političke komunikacije*. Zagreb: August Cesarec.
- Šarić, Ljiljana i Radanović Felberg, Tatjana (2015). Means of expressing and implying emotions and impoliteness in Croatian and Montenegrin public discourse. *Poznańskie Studia Slawistyczne* 9, 123-148.
- Škaro, Katarina. 2023. *Milanović je u vrhunskoj formi: "Plenković ima manijakalan poriv da se napije krvi. Osvetoljubivi gojenac želi provesti teror"*. Dostupno na: <https://www.telegram.hr/politika-kriminal/milanovic-je-u-vrhunskoj-formi-plenkovic-ima-manijakalan-poriv-da-se-napije-krvi-osvetoljubivi-gojenac-zeli-provesti-teror/>, pristupljeno: srpanj 2024.
- Škarić, Ivo (2000). *Temeljci suvremenog govorništva*. Zagreb: Školska knjiga.
- Škiljan, Dubravko (2000). *Javni jezik*. Zagreb: Golden Marketing.
- Španjol Marković, Mirela (2008). *Moć uvjeravanja: Govorništvo za menadžere (i one koji to žele postati)*. Zagreb: Profil International d.o.o.
- Tomić, Zoran (2020). *Političko komuniciranje*. Zagreb: Synopsis.
- Udier, Sanda Lucija (2007). O jeziku političkih govora i priopćenja. U: Granić, Jagoda (ur.). *Jezik i identiteti*. Zagreb-Split: Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku, 661-670.

- Vidaković, Dubravka (2006). Uloga metafore u političkom diskursu. U: Granić, Jagoda (ur.). *Jezik i mediji – Jedan jezik : više svjetova*. Zagreb-Split: Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku, 761-768.
- Vidović Bolt, Ivana (2013). Jezična agresija u javnom govoru. U: Kryzan-Stanojević, Barbara (ur.). *Javni jezik kao poligon jezičnih eksperimenata*. Zagreb: Srednja Europa, 129-136.
- Vukotić, Boris. 2024. *Vučić pokušao prevariti Zapad. Slijedi neugodan odgovor*.
Dostupno na: <https://www.index.hr/vijesti/clanak/vucic-je-pokusao-prevariti-zapad-slijedi-neugodan-odgovor/2559857.aspx>, pristupljeno: srpanj 2024.
- Vuković, Milica (2014). Analiza političkog diskursa. U: Perović, Slavica (ur.). *Analiza diskursa: teorije i metode*. Podgorica: Univerzitet Crne Gore, Institut za strane jezike, 213-247.
- Wehail, Marwa i Iqaab, Zainab (2023). The Study of Sarcasm in Political Discourse. *Kufa Journal of Arts* 1 (57), 580-614.
- Weiss, Gilbert i Wodak, Ruth (2003). Introduction: Theory, Interdisciplinarity and Critical Discourse Analysis. U: Weiss, Gilbert i Wodak, Ruth. (ur.). *Critical Discourse Analysis. Theory and Interdisciplinarity*. London: Palgrave Macmillan, 1-32.
- Zarefsky, David (2015). Lincoln and historical accuracy. *Rhetoric and Public Affairs* 18 (1), 155-159.

Izjava o pohrani i objavi ocjenskog rada
(završnog/diplomskog/specijalističkog/doktorskog rada - podcrtajte odgovarajuće)

Student/ica: MARIJA GORETA

Naslov rada: STRATEGIJE NEULJUDNOSTI HRVATSKIH POLITIČARA:
UVREDLJIV I AGRESIVAN GOVOR

Znanstveno područje i polje: HUMANISTIČKE ZNANOSTI, FILOLOGIJA

Vrsta rada: DIPLOMSKI RAD

Mentor/ica rada (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):
izv. prof. dr. sc. JAGODA GRANIĆ

Komentor/ica rada (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):

Članovi povjerenstva (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):

izv. prof. dr. sc. JAGODA GRANIĆ

izv. prof. dr. sc. NATAŠA STOJAN

doc. dr. sc. ENI BULJUBAŠIĆ

Ovom izjavom potvrđujem da sam autor/autorica predanog ocjenskog rada (završnog/diplomskog/specijalističkog/doktorskog rada - zaokružite odgovarajuće) i da sadržaj njegove elektroničke inačice u potpunosti odgovara sadržaju obranjenog i nakon obrane uređenog rada.

Kao autor izjavljujem da se slažem da se moj ocjenski rad, bez naknade, trajno javno objavi u otvorenom pristupu u Digitalnom repozitoriju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu i repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama *Zakona o visokom obrazovanju i znanstvenoj djelatnosti* (NN br. 119/22)).

Split, 23. rujna 2024. g.

Potpis studenta/studentice:

Napomena:

U slučaju potrebe ograničavanja pristupa ocjenskom radu sukladno odredbama Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima (111/21), podnosi se obrazloženi zahtjev dekanici Filozofskog fakulteta u Splitu.

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja Marija Goreta, kao pristupnik/pristupnica za stjecanje zvanja sveučilišnog/e magistra/magistrice hrvatskog jezika i književnosti i pedagogije, izjavljujem da je ovaj diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitoga rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio diplomskoga rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga diplomskoga rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, 23. rujna 2024.

Potpis

